

Vyznavači staré víry

(Ke katolickému sjezdu.)

Sjezd vyznavačů římské církve byl svolán v době, kdy posice katolické víry ve světě jsou lepší než bývaly kdy po válce. Dvě věci zejména katolictví posilují: únava evropských lidí z ustavičných změn, revolucí a nebezpečí a obratná politika Vatikánu. Nynější papež jistě prokázal své organizaci dobrou službu tím, že se snaží ji odpolitizovat anebo aspoň učinit v ní politiku méně viditelnou. Dovedl leccos vytěžit, ať už v přímém, to jest mocenském, anebo nepřímém to jest morálním smyslu ze všech situací, před nimiž se katolická církev po válce ocitla. Pochopil, že je navždy konec se světskou vládou církve, a proto se snaží ji usměrňovat k vládě duchovní. Nepostavil se bez výhrad za žádný z nynějších politických režimů a odolal i příležitosti tak skvělé, jako byl převrat rakouský, do něhož by byl katolík starého, klerikálního typu bez rozmyšlení vklouzl jako ryba do vody. Využil příležitosti k politickému kompromisu s italským fašismem, jenž mu vynesl principiální obnovení papežského státu a nemalé odškodné, aniž co slevil ze zásadního katolického stanoviska k vládě tohoto druhu. Dovedl se pokusit o dohodu i s takovým pohanstvím, jako je německý nacionální socialismus, s úspěchem politicky sice menším, ale zato tím větším morálně. Dorozuměl se i s vládou naší o provedení modu vivendi. Nakreslil znatelnou čáru mezi oficiální církev a mezi politické strany katolické a snaží se vzdalovat kněze politiky. Nikdo neupře, že je to politika se stanoviska církve rozumná. Má už dnes pro církev příznivé účinky, zmírnila protikatolické napětí v mnohých zemích a může mít celkem vědomí, že pro katolictví učinila všecko, co bylo v dnešním světě možno.

Nemůžeme se však vyslovit se stejným uznáním také o našem katolictví domácím. I ono je sice znatelně lepší než bývalo před válkou, ale toto zlepšení je spíš výsledek poměru než výsledek jeho vlastní snahy. Republika tím, že znemožnila starý klerikalismus a spoléhání na politickou pomoc Rakouska, pomohla katolicismu nábožensky a morálně. Ale nemůžeme československé katolíky zbavit výtky, že z této situace mohli vytěžit daleko víc, že se mohli přizpůsobit daleko rychleji a zejména, že mohli vykonat mnohem více pozitivní náboženské a kulturní práce. Přes všechno oportunistus a přes všecku dobrou vůli leckterého katolického politika nedovedl podnes československý katolicismus naléztí úplně kladný a bezvýhradný poměr k republikánství a k demokracii. Co chvíli se opakují staré záchvaty, co chvíli jsme svědky toho, jak politisující katolíci se chtějí spojovat tu s nacionalismem, tu s fašismem, a to jen z bláhové naděje, že lze politikým i prostředky dobýti zpět kus té staré a zapadlé slávy z dob spojenectví šavle a kropáče. Naše katolictví si jistě nemůže stěžovat na

nedostatek snášenlivosti. Pokrokoví vzdělanci jsou vůči němu naladění celkem smířlivě, ne-li blahovlnně. Co jim však musí činit československý katolicismus nesnesitelným, to je právě to jeho občasně střechování z náboženské slabosti a z nedostatku politické soudnosti.

Budiž, ozve se námitka, ale toto platí o katolictví politickém, představovaném lidovou, ľudovou nebo německou křesťansko-sociální stranou, ale netýká se to katolicismu nepolitického, pracujícího tiše v literatuře, v kostelích, v klášteřích. Dobrá, uznáváme, že v tomto oboru vyšel po válce z katolického prostředí leckterý pozoruhodný zjev. Ale čím to, že tyto zjevy mají tak malý vliv na celkovou úroveň katolického a vůbec náboženského života? Jak to, že v celku ničím nepřispěly k větší náboženské vroucnosti, která — má-li za něco stát — musí se konec konců nějak projevit v praktickém životě? Máme k těmto záhadám vysvětlení. Zdá se nám, že nevalná životnost leckteré té literární nebo vědecké chlouby českého katolicismu má příčinu v tom, že jde v podstatě o katolisující estetismus, ať už literární či naukový, a nikoli o silnou, zemitou, opravdovou víru křesťanskou. Kdybychom šli na kořen této slabosti, našli bychom jej patrně v tom, že naše mladé kulturní katolictví navazuje stále ještě na českou protireformaci, která — říkej si kdo co chceš — byla nábožensky slabá a zaměřená především politicky. Nic, co z této půdy vzejde, nemůže být obdařeno strhující silou, hlubokou vážností a životní opravdovostí.

Nic lépe neukazuje na skleníkovou povahu tohoto malého katolického estetství, než jeho nedostatek vyznavačské horlivosti a neschopnost sejít se v jednotě víry s katolíky ostatních národností. Máme ve státě vedle katolických Čechů katolické Němce, Slováky, Maďary, Poláky — kde a jak k sobě našli cestu? Katolické křesťanství je přece jedna z nejstarších internacionál — jak to, že pro mezinárodnost mají více smyslu historicky mladší komunisté než katolíci, kteří by ji přece měli mít v krvi? Že politické strany katolické nedovedly vytvořit jednotný blok, tomu se nedivme, protože u nich právě převládají otázky politické nad náboženskými, ale čím to, že katolíci nedovedli vytvořit mezinárodní prostředí ve věcech kulturních? Katolický sjezd činí chvalitebnou věc, že je pořádán pro všechny národnosti státu, že se na něm bude mluvit všemi zdejšími jazyky — ale byla tato vzájemnost dřívější prací nějak hloub připravena, budou si ti lidé opravdu vážně vědomi toho, že je přes všechny národnosti a politické rozdíly spojuje jednota víry? Zdá se nám, že tady mohl náš katolicismus nalézt po válce pravé pole své působnosti a že by tímto nepřímým způsobem mohl i politicky vykonat mnohem víc kladné a užitečné práce než vykonal v tradičních klerikálních stranách.

Jsme vůči katolicismu jenom pozorovateli a zajímají nás tedy jen jeho důsledky ve veřejném životě,

zejména politickém. Co od něho můžeme v tomto ohledu čekat v budoucnosti?

I kdyby se katolicismus nábožensky sebe víc vzpamatoval, i kdyby se sebe víc vnitřně reformoval a rozpomněl na své duchovní úkoly, politicky bude tak či onak působit vždycky. V jakém směru? V žádném jiném než v konservativním. Mějme to vždycky na paměti. Konservatismus je totiž založen hloub než v historickém stáří a vyžilosti katolické církve, je založen v samé katolické doktríně. Katolictví hledá v ohledu sociálním a politickém tak zvaný „přirozený“ řád životní. Hledá společenost hierarchicky uspořádanou, učeněnou podle stavů a povolání, kde každý v pokoře a bázni boží pracuje na místě prozřetelnosti mu přikázaném, tak jak to ustanovil stvořitel a jak to bylo vždycky. Každý zásah rozumu a programu do tohoto „přirozeného“ koloběhu života katolicismus vždycky považoval a bude považovat za vzpuru proti nebesům a nikdy se s ním nesmíří, leda z donucení. Kdo by chtěl hledat příklady v historii, najde jich, kolik mu bude libo. Odtud jeho nesmiřitelné nepřátelství k liberalismu, který byl nastolen revolucí ve jméno rozumu, a k socialismu, který se rovněž dovolává rozumové plánovitosti, ať už se hlásí k směru evolučnímu či revolučnímu. Základem konservativnosti je právě zdůrazňování „přirozenosti“ v tomto smyslu, jinak řečeno tradičnosti, toho, jak to bylo a proto jinak být nemůže. Ke konservatismu se lidé budou vždycky vracet, budou-li příliš unaveni novotami výbojného, rebelantského rozumu. Ale jenom na čas!

Zdeněk Smetáček.

poznámky

Co je lepší?

Na pevnině je pobouření nad uzavřením separátní anglo-německé dohody o námořní výzbroji. Výška nesolidárnosti s ostatními mocnostmi, která se Anglii činí, je oprávněná, je to prostě fakt. Je však třeba také uvažovati o pohnutkách, které asi Anglii k této nesolidárnosti vedly. Není nikterak jisto, že to byly pohnutky docela špatné a neomluvitelné. Možná, že Angličané uvažovali asi takto: Pokusy o kolektivní zbrojní dohody s Německem byly posud marné. Naskytuje-li se tedy nyní příležitost uzavřít dohodu užší, proč ji nevyužít? Lepší je vůbec nějaká dohoda a nějaké smluvní vymezení výzbroje aspoň mezi dvěma státy, nežli dohoda vůbec žádná a tedy úplná libovůle. Kdyby se bylo jednalo mezi všemi námořními mocnostmi, nebylo by podle dosavadních zkušeností pravděpodobně k žádné dohodě došlo a Německo by bylo podle svého vyzkoušeného způsobu potom ohlásilo, že má tedy naprostou volnost a že učiní, co uzná za dobré. Proto Anglie raději riskovala, že pozlobí Francii a Itálii, a uzavřela dohodu o své újmě. Právem může spoléhat, že rozladění Francie a Itálie nepůjde do nejzazších důsledků, že tyto státy budou i potom vyjednávat a že se nakonec nějak přizpůsobí skutečnosti. Je to úvaha, proti níž lze stavět vážné námitky, ale již nelze upřít jisté oprávněnosti. Jejím největším stínem je to, že potvrzuje thesei německé zahraniční politiky, že nejsou možné dohody mezi všemi nebo mnoha, ale jen mezi dvěma — von Volk zu Volk, a že se jí v německém lidu znovu vzbudí mylné zdání, jako by Anglie stála za ním a mlčky schvalovala všechny jeho tužby. Nejvíce bude jistě znepokojen Sovětský svaz, protože celá tato německá taktika pořád zřejměji ukazuje, jak Německo považuje za těžiště svých výbojných tužeb východ a jak se všemi prostředky snaží o zajištění na západě. Němci jsou jakoby hypnotisováni východem. Všelikými historickými legendami o německém člověku, putovavším se zrakem upřeným do dalek a s pluhem a mečem v rukou do nedozírných východních končin, činí se z těchto fantasií lidová nálada.

Z. S.

Staví se Němci a komunisté kladně ke státu?

Rozprava o vládním prohlášení, která byla minulý týden zahájena v poslanecké sněmovně, přinesla několik závažných projevů. Zaznamenáváme z nich prohlášení Henleinovy strany a projev komunistického poslance Švermy.

Mluvčí sudetoněmecké strany opakoval oficiální přiznání strany ke státu a k jeho zřízení. Znělo takto: „Sudetoněmecká strana vidí v ústavě základní státní zákon, který zavazuje stejnou měrou většinu i opozici. Jsou ochotna vzít na sebe všechny povinnosti vůči státu, státní formě, zákonu a politické morálce, činí si zároveň nárok na všechna práva, která jsou zaručena ústavou a náležejí sudetským Němcům.“ Potom ohlásil, že Němci budou legálně usilovat o národní samosprávu, a zdůraznil nezlomnou pokrevní spojitost s ostatním německým národem (Gesamtvolk.)

Máme za to, že by nebylo moudré, provázet tato opakovaná prohlášení ustavičným podezíráním z neupřímnosti. Ne snad proto, že by je ten či onen Němec opravdu nepovažoval jen za prostředek k odvrácení české pozornosti a k uspání odporce, nýbrž proto, že se negativismem nic nevyřídí. Co si pomůžeme tím, budeme-li ustavičně říkat: My vám nevěříme? Činí-li odpovědní zástupci strany taková prohlášení, jsou si jisté vědomi toho, že se tím politicky zavazují a že nám dávají do rukou politickou zbraň proti své eventuální neloyálnosti. Při nejmenším je jisté, že s těmito prohlášeními stojí a padá politická existence nynějších vůdců strany, především také Henleinova. Budeme-li ustavičně tato prohlášení odmítat, dáme tím Němcům do rukou jenom znamenitý prostředek pro zahraňování propagandu. Nutno ovšem říci, že sami henleinovci toto podezřívání vydatně živí, a to ne tak tím, co dělají, jako tím, co zanedbávají. Zanedbávají zejména kritiku říšsko-německého režimu. Chápu, že je to pro ně věc delikátní a že tu při zřejmé příbuznosti své politické ideologie s hitlerovstvím mají těžkou posici. Když už nechťejí kritizovat praktickou politiku německé vlády, mohli by říci, co je od Německa děli v ohledu ideovým. Souhlasí na příklad s rasovými teoriemi? Souhlasí s německým antisemitismem? Souhlasí s diktaturou a potlačením parlamentu? Tu nestačí říci, že to jsou vnitřní věci říše, po nichž jim nic není. Základní nesnáze je v tomto: z vnitřních předpokladů politické ideologie Henleinovy strany nelze dobře odvodit zásady parlamentní demokracie. Přiznání henleinovců k ní je rázu spíše oportunistického: je dán tento stát, víme, že se na tom nechtějí měnit, proto se podrobujeme jeho ústavě. Právě tento moment podrobení, nedostatku vnitřní spontánnosti, Čechy dráždí a pobádá k nedůvěře. Češi však dělají chybu, vykládají-li to hned jako neupřímnost a záludnost. Je to prostě rozpor, který je dán jednak onou ideologií, jednak povahou německého člověka. Ideologie nesporně míří směrem protidemokratickým, kdežto německá povaha se zase vyznačuje zvláštním konformismem, trpnou přizpůsobivostí, ochotou podrobit se dané autoritě. Odtud vzniká vnitřní rozpor, jež musíme chápat a jež musíme Němcům pomoci překonávat. Apriorní nedůvěra a volání jen po policejních prostředcích je vlastně známkou nevíry v naše přesvědčení a v jeho schopnost působit i na jiné lidi a národy. Chraňme se takového negativismu a snažme se pracovat pozitivně ve všech ohledech!

Novinkou v komunistické politice je jistě projev Švermáv. Dovídáme se z něho, že komunisté jsou ochotni podporovat socialistické strany ve všem, co je podle komunistického mínění ve prospěch dělnictva a v neprospěch kapitalistů, že jsou pro demokracii, a to i měšťáckou, že nečiní rovnítko mezi ní a mezi fašismem a že jí chtějí udržet, protože dovoluje dělnictvu organizovat třídní boj. Komunisté prý podávají ruku všem skutečným demokratům a všem skutečným protifašistům v této zemi k jednotnému postupu. Poznání, že demokracie a fašismus nejsou totéž — přes Švermovo ujišťování, je to u komunistů novinka, protože vždycky tvrdili pravý opak — můžeme vítat jako záblesk rozumnějšího postupu komunistické strany. Stejně tak ochotu, podporovat socialistické strany a všechny demokraty v jejich politice. V jejich politice? To je právě ta otázka. Od platonického prohlášení k praktické součinnosti je totiž daleko. Jde o to, co je a není opravdově demokratické, protikapitalistické, co je a není ve prospěch dělnictva. Kdo o tom má rozhodovat? Až dosud v tom komunisté propadali naprosté samospasitelnosti: uznávali za správné jenom to, co si sami vymysleli, a žádali, aby to po nich dělali všichni ostatní. To byl a jest jejich recept na jednotnou frontu. Obáváme se, že se posud nevzdali svých zvláštních představ. Skutečná součinnost jejich

se socialisty a demokraty by mohla začít teprve tehdy, kdyby se naučili respektovat také mínění a argumenty těchto ostatních stran. Je třeba vzájemnosti a nikoli jednostrannosti. Dovedou někdy komunisté k poznání této zásady? Zdá se nám, že je k tomu ještě daleko. Aspoň to, co vykládal Šverma ve své řeči z oboru hospodářství, bylo napojeno takovou přímířností a tak nedotčeno jakýmkoli hlubším studiem, že je sotva možno nějak se s tím dohodnout. Z. S.

Vzkaz kardinála Innitzera

Kardinál Innitzer, arcibiskup vídeňský, vzkázal katolíkům Československé republiky, že jsou nejzazší přední stráží proti nebezpečí, které pro křesťanské náboženství a katolickou církev znamená „největší slovanská velmoc, Rusko“. Jest zajímavé, že německý arcibiskup mluví o SSSR jako o slovanské velmoci, ač naši vlastenci tvrdí, že dnešní Rusko nemá se situováním nic společného. Innitzerova slova přicházejí v době, kdy Československá republika má svůj dobrý poměr k sovětskému Rusku a kdy československý ministr zahraničí vrátil se ze SSSR, kde byl srdečně uvítán.

K tomu, aby někdo hlásal, že jest potřebí země v Evropě, která by byla ochranným valem proti SSSR, není potřebí katolíka. Tuto roli si dnes přisvojuje třetí říše Hitlerova, která při své praksi velmi málo křesťanské dovolává se marně sympatií Evropy tím, že vystupuje v roli státu, který evropský západ chce uchrániti před přívalem bolševismu. Jedinou ochranou proti bolševismu jest rozumná politika, která má na mysli zájmy lidu. Dobré, rozumné řešení sociální otázky, zejména pak otázky dělnické, jest jedním z hlavních prostředků, které mohou účinně čeliti komunistické agitaci. Stát, který dá svým lidem práci a chléb, nemusí se báti komunismu.

V zemi, z níž přichází Innitzer, nebyla komunistická strana silná. V této zemi nebylo bezprostředního komunistického nebezpečí. A v této zemi došlo k potlačení dělnického hnutí sociálně-demokratického, které vyneslo režimu, jenž přišel k moci, krajní nesympatie. Tyto nesympatie provázejí i kardinála Innitzera, jehož jméno při únorových událostech bylo často vyslovováno. Velmi často tam, kde se mluví o nutnosti boje a obrany proti komunismu a bolševismu, se provádí hra se slovy. Mluví se o komunistech a bolševicích a myslí se na to, jak omeziti vliv dělnictva a jeho politických stran. Jsou různé názory o tom, jaké je poslání Československé republiky v Evropě. Koncepce Innitzerova není z těch, které by byly přijatelné pro československou demokracii. Zdá se také, že Innitzer zapomnul, že celostátní sjezd katolický jest akcí — nebo má býti — akcí nepolitickou. V. G.

Strany a lidé

Prohlížíme-li výsledky voleb z 19. května ne podle úhrnných výsledků, ale tak, jak se volilo u jednotlivých úřadů, nebo u jednotlivých městech, městečkách a vesnicích, poznáme často nápadné rozdíly mezi výsledky jednotlivých stran, a to rozdíly, které nelze vyložit jiným sociálním, hospodářským a kulturním prostředím. Jest na příklad vesnice, kde fašisté nezískali ani jeden hlas. A vedle je vesnice, kde fašisté sehnali celou řadu hlasů. Jsou vesnice, kde lidová strana dostala velmi málo hlasů, a zase vedle je vesnice, o které možno tvrditi, že se neliší svým životem od vesnice předechozí, a lidovci sehnali v ní dosti hlasů. Totéž platí i o socialistických stranách. Někde — v prostředí, které se v podstatě nezměnilo — získaly a někde zase ztratily. Vysvětlení těchto velkých rozdílů nutno hledati v místních pracovních politických stran. Lidé sice volili do Národního shromáždění, ale působilo na ně jednáni malých funkcionářů politických stran v místě. Stačilo, aby v čele malé vesnice stál neoblíbený agrární starosta — a už šel nahoru počet fašistických hlasů. Stačilo, aby bydlil v místě neoblíbený socialistický vůdce, a už šel počet socialistických hlasů dolů. Tyto místní rozdíly ukazují však, jak silně rozhodují místní poměry a tak zv. domácí lidé. V. G.

Socialistická agitace

Josef Dvořák dal v posledním čísle „Přítomnosti“ propagandě sociálně-demokratické strany známku ne valně pěknou. Napsal:

„Propagace celkově nedostatečná. Jediné mládež intenzivně agitovala svými koly „Rožtočte kola“, „Chceme žít“ a soutěžila Národnímu sjednocení v lepení nálepek a obětavou a živou protipropagandou.“

V celku nutno doznati, že propaganda a agitace socialistických stran není na výši doby. To vědí i sociální demokraté. Tu možno citovati „Sozialdemokrat“, ústřední orgán německé sociálně-demokratické strany:

„Jest potřebí: přezkoumati agitační metody, neboť nesporně nás v tom mnozí naši političtí odpůrci předhonnili. Nesmíme přehlížet, že mentalita lidí, k nimž se obracíme, jest v dnešní době podstatně jiná, než tomu bylo dříve; jsou tu roztrpčení a často zoufalí lidé, kteří jsou příliš utlučeni, než aby se ptali, kdo se postaral o to, aby úplně nepropadli ke dnu.“

Sociální demokracie v celku — pokud jde o agitaci — žije, ze zásob, které nastrádaly předechozí generace. Nového nebylo přidáno mnoho. Tím se pak stává, proč se strana nedovede dohovoreti s indiferentními, s těmi, které by měla a chtěla získati. Nutno vzíti na vědomí, že strana s lidmi, kteří svoje mládí prožili za světové války, kteří socialismus viděli při jiné práci, než před válkou, se nedohovorejí předválečnou frazeologií. To platí zejména o letácích. Tyto letáky po většině píší lidé, kteří ustrnuli na předválečné frazeologii.

Bylo by potřebí, aby ti, kdo stojí v čele strany, chodili více mezi svoje lidi. To jest přání, s kterým se setkáváme krok za krokem. Námitka: „chodili bychom rádi, ale nemáme času“. Pochybují, že tento nedostatek času jest skutečně velký, aby jednou za čas se vedoucí lidé nemohli podívat mezi svoje lidi. Prošel jsem řadu schůzí, okresních zábav, veřejných a jiných evičení DTJ, různých slavností, velkých i malých, dobrých i nevydařených; viděl jsem, jak velký kus práce vyrůstá skoro z ničeho. A vždy týž obraz: nikdo z těch, kteří vedou tyto lidi, se nepříjde na tuto práci podívat. Není divu, že slyšíme pak trpká slova proti vůdcům.

Když zvítězil Henlein, radily některé listy, aby čeští politické jezdili do německých krajů republiky, aby v sedmáctém roce republiky se učili poznávat naše Němce. Je potřebí něco podobného připomenouti i socialistickým vůdcům: aby více chodili mezi svoje lidi. To jest: aby více s nimi žili. Aby s nimi proživali jejich malé i velké starosti, aby svoje lidi viděli nejenom když tito je přicházejí prosit o intervenci, ale aby je viděli také při jejich zábavách, při jejich schůzích, aby je viděli, jak si upravují svoje hřiště DTJ, jak si zařizují konsum „Rovnosti“ atd. Půjdou-li mezi lid, poznají také, že dosavadní propaganda socialistických stran nenašla ten pravý tón, aby se domluvila s lidským srdcem a mozem.

Co jest platná nejlepší práce, když není dobře popularisována, když není vyložena a obhájena! Lidé myslí a žijí dnes zcela jinak než před lety. Typ schůzí i styl organizační práce se musí od základu změnit. Lidé dnes chtějí jiný typ schůzí, jiné referáty. Do administrativy socialistických stran i do jejich tisku musí přijít nový duch, noví lidé.

Propaganda socialismu selhává; nedovede přesvědčiti lidi o tom, že ve vlastním zájmu by měli býti socialisty. Nedovede se s lidmi dohovoreti o příčinách hospodářské krise a o závěrech, které nutno z ní vyvoditi. Nestačí to, že socialisté mají pravdu. Je o tom potřebí přesvědčiti ty druhé. Ale socialistická propaganda ustrnula a zpohodlněla. Propaganda, která se osvědčovala roku 1896 nebo 1905, se míjí účinkem roku 1935. Dnešní socialistické strany nedovedou svoji agitaci a propagandu vyvoditi z prostředí, v němž žijí. Dovedou snad udržeti v houfu ty, kteří jsou již příslušníky strany, ale nedovede získati indiferentní a lidi z druhých farností. Již tím jest potvrzeno, že tato propaganda jest pochybená. Proto musí býti nahrazena jinou, lepší, časovější. Hitlerismus, fašismus, atd. zavedly nový styl agitace: zavedly propagandu, která nepočítá s mozem a rozumem jednotlivce, ale s duší davu; nepůsobí přesvědčivostí důvodů, ale hluchostí hesel a výrazností symbolů; socialismus nemůže od těchto směrů přejímati agitační metody, ale musí si uvědomiti, že proti jiným metodám odpůrců socialismu nutno postaviti i jiné, lepší, novější, mladší, agitační a propagační metody. V. Gutwirth.

Boj v automobilismu

Jde o boj demokratické většiny organizovaných československých motoristů s mocí jednoho klubu — pražského automobilového klubu republiky čl. (AKRČS.), s mocí, spočívající na finančních prostředcích, plynoucích z pověření úřadů. Tedy o boj vůle demokratické většiny proti hospodářské moci, opřené byrokracií. Tím se stává problém zajímavým pro nejšířší veřejnost — zároveň se však také stává politickým.

Hospodářská moc Autoklubu republiky Československé plyne především z výnosu mezinárodních cestovních doku-

mentů. Jsou to jednak dokumenty policejní, jednak celní, a jejich účelem je umožnit cestování do zahraničí. Motorista, opouštějící stát, oba druhy dokumentů nezbytně potřebuje. Policejní dokumenty jsou státní průkazní papíry pro vozidlo a řidiče, a měla by je vydávat politická správa. Celní dokumenty — jež jsou z oboru ministerstva financí — jsou záruční listiny za clo, které jinak na vozidlo připadá, tedy zárukou, že dovezené (cestující) vozidlo bude z cizího státu zase vyvezeno. Mezinárodní praxe se vyvinula tak, že státy pověřují těmito funkcemi některé své motoristické organizace. Protože jsou dva druhy světových organizací motoristických — jedna soustřeďuje typ autoklubů (A.I.A.C.R.), druhá typ turistických organizací (A.I.T.), početně daleko silnější než typ první a velmi významná zejména pro cizinecký ruch — bývají přenesenou funkcí pověřeny dvě motoristické organizace, aby byly zastoupeny obě mezinárodní větve. V Československu použil AKRČS. po převratu příležitosti opatření si pověřeni výhradně pro sebe, a když si dokonale uvědomil materiální výhody z toho plynoucí, začal systematicky pracovat na zajištění svého monopolu. A protože je AKRČS. organizován mezinárodně jen v A.I.A.C.R., dovedl díky pomoci vysoké byrokracie znemožnit, aby také druhá větev, A.I.T., měla v Československu samostatné zastoupení prostřednictvím některého svého samostatného člena (Ligy čs. motoristů nebo Klubu čs. turistů). Tak ovšem vznikly a trvají velké škody na cizineckém ruchu, neboť Alliance Internationale de Tourisme po řadě marných mezinárodních intervencí přirozeně nemá potřebného zájmu o Československo. Do pokladny pražského Autoklubu ovšem plynou milionové zisky. Lze je odhadnout jenom z titulu pověřeni vydávati mezinárodní dokumenty roční částkou průměrně asi 3 mil. Kč, takže od převratu vydělal AKRČS. na všech cestujících čs. motoristech přes 30 mil. Kč. Je nutné podati tento odhad, protože není přesných čísel, když AKRČS. těchto peněz nikdy veřejně nevyúčtoval — dodnes se brání žádostem, prováděti veřejné zúčtování. Je to však odhad střízlivý, a AKRČS. ještě nikdy proti této cifře neprotestoval.

Tak nabyl pražský Autoklub moci, již si chce udržet. Se vzrůstem čsl. motorismu vyrostly zatím vedle AKRČS. organizace i početně, práci a administrativou silnější než sám AKRČS. a vznikla přirozeně potřeba utvořiti ze všech pracovní ústředí, neboť je mnoho veřejných úkolů společných — k částečné úhradě nákladů má právě sloužit výnos z dokumentů — jež lze splnit ekonomičtěji a lépe spoluprací. Organizace, vyrostlé vedle AKRČS., se mnohokrát pokusily vytvořiti tuto součinnost s AKRČS., který by se byl ovšem musel vzdát svých monopolů ve prospěch celku. AKRČS. si však přivykl na zisky, které nemusel vyúčtovávati, a viděl v chystaném ústředí jen svého nepřitele. Proto užíval všech prostředků k tomu, aby znemožnil utvořiti demokratické ústředí. Tak vyvolal boj, do něhož šel s výhodou velkých peněžních prostředků, jichž také bezohledně užíval proti organizacím, které pracovaly a žily jen z příspěvků svého členstva. Pokusů a jednání o společné ústředí bylo mnoho — AKRČS. je přímo nebo nepřímou všechnu rozbil, spoléhaje se, že svou hospodářskou převahou druhé organizace rozvrátí. O tom všem jsou v archívech organizací dokumenty.

AKRČS. však zapomněl, že otázka Ústředí motoristických organizací je problémem, který s významem motorismu pro hospodářský život nabývá významu pro širokou veřejnost. Tento význam se projevili při projednávání zákona o jízdě motorovými vozidly, kdy obě komory Národního shromáždění věnovaly se jak při svém jednání, tak ve svých projevech otázce Ústředí motoristických organizací a rozhodně se vyslovily pro založení tohoto demokratického ústředí z dosavadních organizací. Prohlásily Čs. automobilový svaz, Ligu čs. motoristů, Klub čs. turistů a AKRČS. za rovnoprávné vreholné organizace a vyzvaly vládu, aby napříště svěřila úřední pověření jen ústředí z nich vytvořenému. Vážnost otázky projevila se tím, že sněmovna chtěla tuto stylisaci vsunouti přímo do zákona a ustoupila od změny návrhu zákona pro nutnost jeho rychlého projednání s ohledem na chystané volby, když za vládu přítomný ministr vnitra dr. Černý učinil prohlášení, že vláda je shodného stanoviska, že bude působiti k okamžitému utvoření ústředí a nepřipustí monopolní postavení žádné organizace díleč. Charakteristické je, že Liga čs. motoristů, ČsAS. a KČST. se bez výhrady tomuto rozhodnutí podrobily, kdežto AKRČS. se de facto proti rozhodnutí postavil a zahájil akci proti provedení tohoto rozhodnutí. Nejčerstvější ukázkou jeho akcí je skutečnost, že na poradách svolaných Zemským úřadem z podnětu ministerstva vnitra opět AKRČS. nepřistoupil na návrhy ústřední motoristické organizace, po dané KČST., Ligou čs. motoristů a ČsAS. zcela ve smyslu

rozhodnutí parlamentního i směrnic vládní, jež ostatně pražský Autoklub svému členstvu ani neoznámil ve svém tisku.

AKRČS. se zřejmě snaží degradovati význam resolucí a prohlášení vlády a spoléhá na své styky s vysokou byrokracií. Motoristická veřejnost tyto věci však pozorně sleduje, protože v resolucí vidí politický a morální závazek parlamentu a vlády. Je jí zřejmé, že otázka Ústředí motoristických organizací se stala i otázkou politickou. Motoristé vědí, že proti jejich právu stojí finanční možnosti AKRČS., a že jde tedy o konflikt moci se spravedlností a že na tomto úseku jde o boj demokracie proti násilí.

Motoristé, sdružení v Automobilovém svazu, v Lize čs. motoristů, Klubu čs. turistů a s nimi širší veřejnost pracují loyálně na založení ústřední organizace, spokojují se ve svém organizačním návrhu i s paritou, ač reprezentují naprostou většinu. Nežádají ničeho pro sebe, nýbrž pro celý čs. motorismus, žádají veřejné účtování a kontrolu hospodářství za přímého dozoru zástupce vlády a za součinnosti rozhodčího, za něhož ve svém podání navrhli řed. národohospodářského oddělení ministerského presidia arch. Bittermana. Problém jednotné organizace je již dokonale zralý a proto lze v obecném zájmu vítat, že do něho zasáhne podle zmíněných směrnic vláda, aby co nejdříve bylo možné uvolnit motoristické síly ke kladné práci odstraněním léta trvajících organizačních bojů. Založením demokratického ústředí budou uvolněny zisky z mezinárodních dokumentů pro svůj původní účel: ve prospěch celku, na př. na značkování silnic, na mapy, informaci cestovní, pro věci silniční, pro cizinecký ruch a mnoho jiných úkolů, které AKRČS., zejména zapomínající na Slovensko a Moravu, plnil nedostatečně nebo neplnil vůbec, užívaje peněz již zmíněným způsobem. Bude jich užito i k praktickému založení služebních míst tam, kde je jich nutné potřeba (na př. v Tatrách a j.), kdežto AKRČS. zatím zcela neekonomicky a vlastně jen ve smyslu svého organizačního boje zřizoval sekretariáty i v místech, kde již byly starší a zavedené organizace, jako na příklad v Brně a Bratislavě, ač tam byly již i 4 jiné, schopné plniti své poslání ve službách ústřední organizace. Je vhodné poznamenat, že v červnu se pro Ústřední organizaci motoristickou ve smyslu návrhu Svazu, Ligy a KČST. vyslovila i schůze motoristických, turistických a cizineckých organizací, svolaná z podnětu Národohospodářského ústavu pro Slovensko v Bratislavě, mezi nimiž byli i zástupci slovenských odborů AKRČS., které jsou tedy jiného názoru než jejich centrála v Praze. Lze pochopiti, že i na Slovensku motoristé kritizují skutečnost, že pražský Autoklub si v Praze postavil palác za víc než 16 milionů Kč z peněz určených ve prospěch všeho motorismu, tedy za částku, za niž se daly poříditi vhodné domy motoristické služby i v Brně a Bratislavě, když by jich bylo potřeba.

Jan Byk.

Dopis Natalie Ivanovny Trocké

Tento dopis, rozesílaný ženou Trockého evropskému tisku, je sice zajímavý již jako osobní dokument, má však také význam politický tam, kde odhaluje různé stránky Staliny diktatury. Považujeme za loyální vůči strachující se matce otisknout tento dopis, jež nám byl zaslán s žádostí o uveřejnění.

V poslední době se rozšířila zpráva, že si Stalin tentokrát zvolil za objekt pomsty našeho nejmladšího syna Sergeje. Naši přátelé se nás táží, je-li to pravda. Ano, je to pravda: Serjoža byl na začátku tohoto roku zatčen. Byla-li s počátku naděje, že jeho zatčení je náhodné a že hoch bude dnes nebo zítra propuštěn, je dnes jasno, že to se zatčením bylo míněno daleko vážněji. Ježto mnoho známých a přátel má opravdovou účast na nové ráně, která postihla naši rodinu, bude lepší, když vysvětlím celou věc v dopise, určeném veřejnosti.

Serjoža se narodil roku 1908. Za říjnové revoluce mu bylo devět let a vyrostl v Kremle. V rodinách, kde rodiče jsou plně zabráni politikou, děti se často od politiky odvracejí. Tak tomu bylo také u nás. Serjoža se nikdy nezajímal o politické otázky a nebyl ani členem Komunistického svazu mládeže. Ve školních letech byl nadšen pro sport a cirkus a stal se vynikajícím sportovcem. Na vysoké škole soustředil celý zájem na matematiku a mechaniku; jako inženýroví bylo mu uděleno učitelské místo na technické vysoké škole, kde v posledních letech vyvíjel rozsáhlou činnost učitelskou. Nedávno uveřejnil ještě s dvěma kolegy odbornou práci: „Lehké plynové generátory typu autotraktorového“. Dílo, vydané vědeckým autotraktorovým institutem, získalo sympatický ohlas mezi nejznamenitějšími odborníky.

Když jsme byli vypovězeni do ciziny, byl Serjoža ještě student. Držitelé moci dovolili členům naší rodiny, aby šli buď

s námi nebo aby zůstali v SSSR. Serjoža se rozhodl zůstat v Moskvě, aby nemusel zanechat práce, jež vyplňovala celý jeho život. Jeho hmotné životní podmínky byly velmi těžké, ale tím se nelíšil od velké většiny neprivilegované sovětské mládeže. Nehorázná nařčení, která neustále chrlil sovětský tisk o L. D. Trockém a jeho přátelích stejně smýšlejících, musela přirozeně způsobovat Serjožovi duševní utrpení. Toho se však jen dohaduji. Moje výměna korespondence s ním omezila se jen na „neutrální“ všední otázky a politických otázek a zvlášť existenciálních podmínek naší rodiny jsem se nikdy nedotkla (zde je třeba ještě podotknouti, že i tyto dopisy přicházely jen výjimečně). Leon Davidovič v letech vyhnanství si vůbec se synem nedopisoval, aby nedával držitelům moci ani nejmenší příčinu k jeho pronásledování nebo nějakým nepříjemnostem. A skutečně mohl Serjoža po dobu šesti let naší emigrace pokračovat bez vyrušení ve vážné vědecké učitelské činnosti.

Situace se změnila po zavraždění Kirova a po procesu proti Zinověvovi a Kameněvovi. Korespondence byla úplně přerušena; Serjoža byl zatčen. Čekala jsem den za dnem na nové navázání korespondence. Nyní je tomu však již půl roku, co sedí Serjoža ve vězení. Lze se proto domnívat, že se Serjožou se něco vážného děje.

Je možno připustit, že náš syn se přiklonil vlivem událostí, které se v poslední době přihodily, k opoziční činnosti? Těšilo by mne, kdybych tomu mohla věřit, ježto za těchto okolností by Serjoža snášel ránu, která na něj dolehla, daleko lehčeji. Taková domněnka však nás nesmí vůbec napadnouti. Z mnoha pramenů víme dost dobře, že Serjoža se stranil politiky v posledních letech jako dříve. Já osobně naprosto nepotřebuji potvrzení toho druhu, neboť znám moc dobře jeho psychologii a jeho intelektuální zájmy. A vůdcové, se Stalinem v čele, to také moc dobře vědí, když vyrůstal Serjoža v Kremle, jak jsem již řekla, byl Stalinův syn častým hostem v pokoji našich dětí; G. P. U. a universitní úřady měly ho dvojnásob na zřeteli, nejdříve jako studenta, potom jako profesora. Nebyl zatčen pro nějakou opoziční činnost (ta u něho neexistovala a nemohla dle všech okolností existovat), nýbrž jediné proto, že je synem Leona Davidoviče a aby byla rodině způsobena rána. To je jediné možné vysvětlení.

Všichni přátelé si vzpomenu, jak se G. P. U. pokoušela vplést jméno L. D. Trockého do aféry se zavražděním Kirova: litevský konsul, který financoval ten teroristický čin, navrhl zároveň teroristům, aby mu předali dopis pro Trockého. Celý výmysl byl přesto předčasně odhalen a zkompromitoval jen organizátory procesu. Proto právě však jsme si často po procesu mezi sebou říkali: „Oni nezůstanou jen při tom; budou si muset někde něco nalézt, aby zastřeli blamáž s konsulem.“ O tomto názoru psal L. D. Trockij ve svém článku v ruském Bulletinu. Nevíme jen, k jakému prostředku sáhne tentokrát G. P. U. Přesto nemůže vzniknouti již nyní ani stín pochybnosti o tom: zatčením a měsíce trvajícím vězněním Sergejovým na věci zcela nezúčastněným, sleduje Stalin jasně a nepochybně cíl, jak zkonstruovati nový „amalgam“. Proto musí na Sergejovi vylákat k tomu účelu vhodnou výpověď nebo aspoň „zřeknutí se“ otce. Nebudu se zmiňovati o prostředcích, jakých Stalin použije, aby získal příslušné výpovědi. Nemám o tom žádných znalostí. Všechny okolnosti však mluví samy za sebe...

To, co bylo v tomto dopise řečeno, je snadno dokazatelné: stačilo by na příklad vytvořit mezinárodní komisi z vážných a opravdových lidí, samozřejmě z osvědčených přátel SSSR. Taková komise by měla prozkoumat všechny represalie, souvisící se zavražděním Kirovovým; vedle toho by měla přinést potřebná vysvětlení o věci našeho syna. Na takovém návrhu není nic neobyčejného nebo nepřijatelného. Když r. 1922 se konal proces proti sociálním revolucionářům, kteří organizovali atentát na Lenina a Trockého, dovolil Ústř. výbor za vedení Lenina a Trockého, aby se zúčastnili soudního líčení jako zástupci obžalovaných teroristů Vandervelde, Kurt Rosenfeld a ostatní odpůrci. To se dalo proto, aby nebyly nejmenší pochybnosti o právním podkladě procesu ve veřejném mínění mezinárodního proletariátu. Nemohli by Romain Rolland, André Gide, Bernard Shaw a ostatní přátelé sovětského Svazu dáti podnět k založení takové komise se souhlasem sovětské vlády? To by byl nejlepší prostředek, jak prozkoumat obžaloby a podněty velmi rozšířené v masách dělníků. Sovětská byrokracie nemůže být povýšena nad veřejné mínění světového proletariátu. Zájmem dělnického státu by jen prospělo takové vážné vyšetřování. Takové vážné komisi dala bych k dispozici všechny potřebné zprávy a dokumenty, které se týkají mého syna.

Zveřejňuji-li po dlouhém uvažování záležitost mého syna, nečiním tak proto, že to je můj syn: takový argument by byl pro matku dostačující, nestačil by však pro to, aby byla vyvolána politická iniciativa. Událost se Sergejem však potvrzuje zřetelný, jednoduchý a nesporný fakt o vědomé a zločinné zločinnosti, fakt, který je možno lehce prozkoumat: byrokratické špičky utiskují a týrají loyálního, úplně nevinného, vysoce kvalifikovaného sovětského dělníka — jenom aby byl ukojen nejnížší pud pomsty, je totiž zcela jasné, že fyzické rány vedené proti synovi nemohou mít vliv na směr politické činnosti otcovy, na činnost, ke které Sergej neměl nikdy ani nejmenšího vztahu. Proto si dovoluji býtí toho názoru, že záležitost mého syna zaslouží veřejné pozornosti.

Francie, 1. června 1935.

Natalija Ivanovna Trocká.

Pivovary se dívají na Henleina

V „Pivovarském obzoru“ čteme toto stanovisko k výsledkům voleb:

„Občanské strany získaly a leváci se i u nás pomalu zatlačují, jinde to šlo přes noc a podle zásluhy. Nejvíce získala německá strana Henleinova, která jest občanskou a bude velikým jazýčkem na politické váze v parlamentě, nechť jest to komu milo neb nikoliv. Že nebyl zleva na pravo větší přesun, není nic divného, má v té demokracii každý volební právo, i ti, co se na ně 15 roků dřeme a běrou podporu — ti přece nepůjdou s pravicičky, kteří jim to jednou musí vzítí v zájmu morálky, vlastním i celého státu; ale to musí jít jiným způsobem, zatím dosavadním pořádkem bude brzy dokonala rovnost, budeme žebrotou všichni.“

Neuvádíme toto stanovisko proto, že by politické stanovisko našich pivovarů tu projevované vynikalo hloubkou nebo původností pohledu. Naše pivovary jsou v obchodním styku s českými hospůdkami, kde od let žije zvláštní typ českého vlastenectví. Říká se mu: pivní vlastenectví. Není jen české pivní vlastenectví. Mají je i naši Němci a už někteří číperové mezi Němci hodlali vyrábět pivní sklenice s iniciálkami sudetoněmecké strany; kancelář Konrada Henleina však vyhlásila boj tomuto národnímu kýči. Toto české pivní vlastenectví nevidí se na Henleina tak nesympaticky; říká si: i když je to Henlein, je přece jen jeho strana občanská. To je nesocialistická a protisocialistická. A je-li Henleinova strana občanská, nesocialistická a protisocialistická, pak jí české vlastenectví hodně promine. V zaplivaných českých hospůdkách, kde se zkonsumovalo dosti piva, když se zapíjel smutek nad nezdarem „národního sjednocení“, byl Henlein přijat na milost. Vždyť je to občanská strana; tedy: vždyť Henlein je našinec. To jest filosofie českého pivního vlastenectví. V. G.

politika

Stanislav Yester:

Co víme o dnešní německé armádě

Válečná hrozba nepřestává být hlavním tématem našich dnů. Myslet na válku — to znamená, myslit na Německo a jeho armádu. Požádali jsme známého vojenského odborníka, aby pro nás shrnul dosavadní informaci o německé armádě, neboť její síla nebo slabost na konec rozhodne o válce. Vedle toho ovšem také mezinárodní konstelace. Článek, který jsme dostali, zabývá se historií německé armády od světové války, abychom minulost mohli srovnat s přítomností a tedy také zkušenosti minulé s vyhlídkami budoucími.

I.

Romantické ve válce.

V Německu posledním mocným nepřítelem politické romantiky byl Bismarck. Německá mocenská romantika před r. 1914 byla povrchní, pestrá, hřmotná a hrubá. Vykládala o německém národě, který je předurčen jako nejlepší k ovládnutí světa. Nechtěla se spokojit mocí hospodářskou,

nýbrž tak, jako Karel Veliký šířil křesťanství, chtěla také šířit německý jazyk. Mluvila o rozbíjení lebek, o otrockých národech. Tato mocenská psychosa v německém národě se zasloužila o utvoření Dohody. Romantické plány liší se od výpočtů tím, že uvažují pouze o příznivějších možnostech a spoléhají na dobrou hvězdu. Romantika je také v osobním sebepřeceňování.

Válečné plány německého hlavního štábu před válkou světovou byly romantické. Bismarck nikdy nechtěl válčit na dvě fronty: současně proti Francii a Rakousku, nebo současně proti Francii a Rusku. Sebevědomí německých vojáků připouštělo tuto možnost. Starý maršál Moltke počítal jako voják správně s tím nejhorsším, tedy také s válkou na dvě fronty současně, ale neviděl v tom žádné štěstí.

Po zkušenostech ve Francii v l. 1870/71 pro případ války na dvě fronty, doporučoval vrhnout se nejprve proti slabšímu z nepřátel a porazit jej a pak s ním hned sjednat výhodný přátelský mír a pak se obořit při dobře zajištěných zádech proti druhému. Prakticky to znamenalo nejprve se vrhnout na Rusko a francouzské armády zatím držet před rýnským postavením, dokud nebude ruská armáda poražena; pak s Ruskem sjednat mír, v němž by toto nic neztratilo a po té se vrhnout všemi silami na Francii. Při oceňování sil a slabosti protivníka hleděl starý Moltke nejen k vojenské, nýbrž také k vnitřní politické síle států. Politicky pokládal na konci XIX. století za chatrnější Rusko než Francii.

Tento plán se však nelíbil německým průmyslovým kurfiřtům. Těžiště německého průmyslu bylo právě v Porýní a v těchto oblastech Moltke chtěl přechodně, než se vypořádá s Ruskem, dopustit okupaci francouzskou. První úder proti Rusku měl také hluboké odůvodnění vnitropolitické, poněvadž dělnictvo pod prapory obracel proti carskému absolutismu. Do Ruska šel německý dělník osvobodit ruského dělníka, ale do republikánské Francie už nemohl přinést více svobody. Proti Francouzům byl by šel německý dělník jen v tom případě, kdyby přímo ohrožovali jeho chleba v Německu, tedy v tom Porýní, kam je na čas chtěl Moltke pustit. Ale také zahraničně politicky byl prvý úder proti Rusku výhodnější, poněvadž zaručoval neutralitu Anglie, která rozhodně raději viděla boj, který se rozhodne mezi Francií a Německem dále od jejího pobřeží.

Na porušení belgické neutrality oba staří strategové Bismarck i Moltke ani ve snu nepomysleli, poněvadž věděli, že postaví po bok Francie Anglii. Rozpor Německa s Anglií znamenal odříznutí Německa od ostatního světa, kam vedly cesty jen po moři.

Bismarck se obával evropské války, Moltke prohlásil, že příští válka může být sedmiletá, ale i třicetiletá. Jen německý těžký průmysl a jeho diplomacie, němečtí velkostatkáři a jejich generální štáb se evropské války neobávali a nevěřili, že bude dlouhá.

Německý plán za světové války.

Autorem německého operačního plánu na ovládnutí Evropy byl skromný podivín, generál Schlieffen, který měl to neštěstí, že za celý život vlastně neviděl pořádnou válku. Tu francouzsko-pruskou, která za něco stála, proseděl jako náčelník štábu pobřežní obrany v severním Německu.

Německo čekala válka se dvěma velmocemi pozemními (Francií a Ruskem) a s největší velmocí námořní (Anglií). Byl to zápas proti přesile jak na souši, tak na moři. Schlieffen jej chtěl vyřešit kvalitou vojsk a origina-

litou manévru. Kvalita byla v tom, že německá armáda dostala nejlepší výzbroj. Menší část německých vojsk společně s rakouskými měla krok za krokem ustupovat pomalu před Rusy, zatím co německé hlavní síly se oboří na Francii. Při tom opět na francouzsko-německé hranici menší část bude krok za krokem ustupovat pod tlakem francouzské armády, zatím co hlavní síly armád, určených proti Francii, propochodují Belgií a napadnou francouzskou armádu ze severu, aby jí odřízly ústup k Paříži a přitlačily na švýcarské hranice. Podle Schlieffenových výpočtů měla být Francie v šesti týdnech na kolenou. Pak se německé armády měly rychle převést na východ.

O nějaké mobilisaci průmyslu a dalším výcviku záloh za války a budování nových jednotek nebylo uvažováno ani v Německu ani v druhém táboře. Jaké pak přípravy, když válka bude skončována v několika týdnech, nejvýš měsících? Proti dlouhé válce mluvily všechny německé hospodářské autority. Nestačí prý na ni peněz. Proto v r. 1914 řekl císař Vilém II. v blahé víře svým vojákům, že budou opět doma, než opadá listí.

Představovalo-li si Německo, že s Dohodou bude mít lehkou práci, pak na straně dohodové to byla prvá Anglie, která se začala zařizovat od počátku na válku dlouhou, poněvadž věděla, že s Německem bude práce těžká. Připravovala se k obtížné válce hospodářské, vidouc, že Německo s Rakouskem představují obklíčenou pevnost, které se po určité době nebude dostávat vojáků, potravin a surovin.

S jakými silami šlo Německo do světové války?

Zmobilisovalo r. 1914 na počátku srpna 121 divisií pěších a 11 divisií jezdeckých. Skoro na vlas stejně silnou armádu (122 divise pěší) pořídilo si r. 1914 v srpnu Rusko. Kdyby bývalo mělo Německo v r. 1914 jen co činit s Francií, Anglií a Belgií, pak opravdu mělo práci snadnou, poněvadž mělo proti sobě 92 divise francouzské, 6 anglických a 6 belgických. Mělo tedy převahu 17 divisií, která byla při tom násobena neobyčejně mohutným německým dělostřelectvem. Německá armáda v srpnu 1914 čítala 7300 děl lehkých a 2100 děl hrubých a těžkých, zatím co Francie s Anglií a Belgií měly jen asi 5300 děl lehkých a jen kolem 800 děl hrubých a žádná těžká. Je zajímavé, že německý náskok v hrubých a těžkých dělech Francie nemohla dohonit během celé války.

Známe starý poznatek válečný, že materiál se dá nahrazovat krví a lidé materiálem, že to, co se přidá na materiál, se ušetří na krvi. Při rovnováze živých sil a při převaze německého materiálu je nám jasné, proč Němci v srpnu 1914 získali tolik prostoru na spojeneckém území a proč na západě po skončení bitvy na Marne spojenecké ztráty převyšovaly německé. Německá převaha materiálu musila být vyrovnána popouštěním prostoru a nadbytečnou krví obrance.

Po celou válku pozorujeme, jak Němci obratně šetří lidskými zálohami a jak obratně bojovníka nahrazují materiálem. Němci, nejen že dobyli a drželi značný terén na území Spojenců, nýbrž že oni tento výboj získali a udrželi se ztrátami na mrtvých a zemřelých o 30% menšími než Spojenci. Podle franc. pplk. Larchera obě strany měly ve světové válce 8.75 milionů mrtvých a z toho německý blok 3.4 milionu.

Vraťme se však zpět k osudu německého válečného plánu. Německému velení se nejen nepodařilo vynutit si rozhodnutí na západním poli do 6 týdnů. Nepodařilo se mu to ani do

konce roku 1914. Jediným výsledkem pětíměsíčního zápasu bylo, že Německo s Rakouskem se proměnily v pevnost, obklíčenou Dohodou.

Všchno, co následovalo v letech 1915—1918, nebylo se strany německého bloku ničím jiným než řadou pokusů o průlom touto obrněnou bloádou na souši. Porážkou Ruska a Rumunska se zdálo, že kruh je už proražen, ale místo Ruska objevil se Němcům nový nepřítel: Amerika, který uplatňoval své síly mnohem rychleji než Němci mohly využít ony zdroje, které našly v surovém stavu v poraženém Rusku.

Německý průmysl ve světové válce.

Výkon, který podal německý průmysl za světové války, překonal všechna očekávání doma i u nepřítelů. Ukázali jsme tu, že Němci hned od počátku války měli technickou převahu nad Dohodou, hlavně v dělostřelectvu. Když Němci v květnu 1915 při zahájení ofensivy proti Rusům u Gorlice během čtyř hodin odpálili kolem 700.000 granátů nejrůznějších ráží, prohlásili francouzští a angličtí odborníci, že zde vyplývali všechny své zásoby a že německý průmysl není s to podobné množství střeliva opět opatřit.

Německý průmysl od prvního dne války vyráběl denně 40.000 granátů, zatím co anglický zmoohl se jen na 10.000 granátů. Francouzové chtěli vyrábět po šestidenních přípravách denně 14.000 granátů, ale v říjnu 1914 se vyrábělo jen 12.000 granátů denně. Také v letectvu, o kterém se tvrdilo, že Němci kulhají za Francií, záhy podal německý průmysl vynikající výkony a zajistil i tu Němcům na dlouhou dobu převahu výroby.

Ale už r. 1916 se zřetelně ukázalo, že Německo bude i na průmyslové frontě potřebo. Spojenci v průmyslu bezpečně dohánějí a předhánějí Německo. A tak v r. 1918 má x i m á l n í m ě s í č n í v ý r o b a u bojujících států na obou stranách vyhlížela takto:

	Německo	Francie	Anglie	Italie	USA
Kulometry	14.000	5.000	5.000	1.300	14.000
Granáty	12 mil.	8 mil.	6 mil.	1.5 mil.	2.5 mil.
Letadla	2.000	3.000	2.700	1.000	1.500
Letec. motory	2.000	4.000	2.000	1.000	4.000

Vidíme ohromnou převahu Spojenců hlavně ve výrobě letecké. Německo vyrábělo ročně 24.000 letadel, zatím co jen Francie 36.000. Spojenci v posledním roce války vyráběli 2,5krát více pušek, o 50% více kulometů a granátů a 2—3krát více trhavin než Německo. Na konci války měli spojenci o 50% více lehkých děl než Němci a o 100% více děl hrubých a těžkých.

Německo prohrálo světovou válku také na poli hospodářském. I když si dlouhou dobu zachovávalo v poli převahu technickou, dělo se to na účet hospodářské síly nitra země. Německo už po prvním měsíci války ztratilo nad spojenci převahu operační v jednotlivých, převahu technickou si zachovalo ještě rok, pak došlo k stále stupňované rovnováze na obou stranách, která v roce 1917 byla porušena ve prospěch Spojenců.

Francouzský generál Serrigny v knize „Réflexions sur l'art de la guerre“ napsal: „Jako vždy, vítězí se převahou na rozhodujícím místě. Ale toto místo už nebudou Pracenské výšiny (u Slavkova) ani postavení u Saint Privat (ve válce r. 1870). Tím „místem“ mohou být stejně dobře továrny vyrábějící granáty, jako železnice a eskadry dopravující živou sílu a materiál, bez něhož dnešní armáda je odsouzena k bídě.“

Světová válka na Německu ukázala, že k válce není třeba v první řadě peněz, peněz a opět peněz, nýbrž uhlí, železa,

oceli a nafty. Každá metalurgická továrna vydala za jeden armádní sbor. Ukázalo se, že operační armáda musí odpovídat výkonu průmyslu a naopak zvyšování výkonu průmyslu bez lidských záloh, že je plýtvání materiálem a ochuzování obyvatelstva a státu.

Nastupuje Hitler.

Cesty nové německé politiky.

Poválečné Německo se rozloučilo s politikou, která honila několik zájců najednou a která neodpovídala strategickým a hospodářským možnostem státu. Jako první úkol postavila si německá zahraniční politika po r. 1920 odstranění následků mírové smlouvy a povinností z ní vyplývajících. Podařilo se zrušit povinnost reparační, povinnost omezeného zbrojení. Nyní přistupuje k nové politice mocenské, která v mnohém obnovuje platnost zásad Bismarckových, pokud běží o to, že výboji musí předcházet vnitřní stmelení státu a obnovení rovnováhy mezi výrobou a spotřebou tím, že se opatří pro rozsáhlou říši v Evropě nový trh.

Hlásání hladu po půdě se znova opakuje. Hitler mluví zcela otevřeně. Stačí jen číst jeho „Mein Kampf“. Tam na str. 153 říká:

„Pro Německo je jedinou možností zdravá politika půdy získané v Evropě . . . Kolonie ještě dlouho nebudou moci tomuto účelu sloužit . . . Tohoto cíle se dosáhne jen pomocí zbraní.“

O stránku dál ukazuje Hitler, kam se s tou zbraní má německý národ obrátit a s kým se při tom musí spočít:

„Chce-li někdo v Evropě pozemky a půdu, může si to pořídit jen na účet Ruska. Proto musí nová říše pokračovat v postupu po cestě bývalých řádových rytířů a pomocí německého meče opatřit národu útočiště a jeho denní chléb.“

Pro takovou politiku je v Evropě jen jediný spojenec — Anglie. Jen s Anglií může se s krytým týlem zahájit nové tažení Germánů. Právo k tomu není menší než bylo právo našich předků. Žádný z našich pacifistů se nerozpakuje jíst chléb z východu, ač prý pluh se zde jmenoval „meč“.

K získání náklonnosti Anglie není žádná obět dost velikou. Mělo se upustit od kolonií a námořní moci a anglickému průmyslu se nemělo konkurovat.

Jen jedině stanovisko jasné mohlo vést k tomuto cíli: vzdání se světového obchodu, kolonií, válečného loďstva a soustředění všech mocenských prostředků státu na pozemní armádu.

To znamenalo okamžité omezení, ale při tom velikou a mocnou budoucnost . . . S anglickou diplomacií se tento obchod mohl podařit, poněvadž je příliš chytrá, aby nevěděla, že bez odvetné služby se nedá nic dělat.

Dovedeme si jen představit, co mohla znamenat obratná německá zahraniční politika v úloze Japonska 1904. Stěží se dá odhadnout, jaké následky to mohlo pro Německo znamenat. Nikdy by bylo nedošlo k „světové válce“. Krev prolitá 1904 mohla uspořít desetinašobek z let 1914—18.

Spolek s Rakouskem byl tehdy nesmyslem. Tato státní mumie spojila se s Německem ne proto, aby probjovala válku, nýbrž k zachování věčného míru, který chytrým způsobem měl zvolna vést k bezpečnému vyhubení němečtví v monarchii.“

Jinými slovy: Žádné spojenectví na zachování míru a žádné spojenectví se státy, které mají sklon podporovat vývoj jiných národností, než je právě německá. Tyto závěry velmi jasně jsou doloženy v 13. kapitole nazvané „Německá spojenecká politika po válce“. Úkoly vnitřní a zahraniční německé politiky udává Hitler takto:

Potlačované země nebudou vráceny do lůna společné říše plamennými protesty, nýbrž mečem připraveným k úderu. Ukování tohoto meče je úkolem vnitřní politiky národa a zajištění této kovářské práce a hledání druhů ve zbraní je úkolem politiky zahraniční.“

Nová německá říše se tedy musí vytvořit mečem. Zahraniční politika má hledat pro toto dobrodružství spojence na podíl

kořisti. Hitler znovu probírá možnosti německé politiky a říká:

„Správnou už tehdy byla jen ta třetí cesta: posílení kontinentální moci získkem nových území v Evropě. Při tom právě mohlo dojít k pozdějšímu doplnění koloniálního území přirozenou cestou. Tato politika se mohla dělat jen ve spojení s Anglií nebo při nenormálním vypětí vojenských možností, které by byly na čtyřicet nebo padesát let zatlačily do pozadí kulturní úkoly. To se dalo velmi dobře zodpovědět. Co bylo odňato kulturním potřebám přílišným zbrojením, to se bude moci později bohatě vynahradiť . . . Z nouze perských vypučela doba Perikleova a po starostech punských válek římské státnictví postavilo se do služeb vyšší kultury.

Poslední cíle francouzské diplomacie věčně budou v rozporu se snahami britského státnického umění.

Zkušenosti učí, že spolky k hájení negativních cílů vždy trpěly vnitřní slabostí. Osudy národů budou skovány jen vyhlídkou na společný úspěch ve smyslu společného výboje a zisku, krátce vyhlídkou na rozšíření moci.“

Jak se získá takové souročenství, na to je tu také recept:

„Umění vedoucího státníka je právě v tom, aby k uskutečnění vlastních potřeb v určitém údobí nalezl partnery, kteří při sledování vlastních zájmů jdou stejnou cestou . . . Jestliže vycházíme z tohoto stanoviska a hledáme-li evropského spojence, může jít jen o dva státy: Anglii a Itálii . . . Francouzská vojenská převaha příliš tlačí na srdce anglické světové říše.

(Str. 700) Při posuzování podobného spojenectví nesmějí se přehlížet tři faktory. Jeden je u nás, zbývající závisí od států, které přicházejí v úvahu. Může se někdo spojovat s dnešním Německem? Může mocnost, která potřebuje pomoc k ofensivnímu dosažení cíle spojovat se státem, jehož výkony léta poskytovaly obraz bídy, neschopnosti . . . ? V naší dnešní spojenecké neschopnosti tkví nehlubší a poslední příčina solidarity nepřátelských lupičů.“

Dnešní Německo neplatí už reparace, ani nedodrжуje závazky omezeného zbrojení. Další etapou německé politiky je tedy získání ztraceného území. O tom říká Hitler toto:

„V tom si musíme být jasni, že získání ztraceného území nepodaří se slavnostním voláním k Bohu nebo blaženou nadějí ve Společnost národů, nýbrž pouze mečem.“

Na str. 715 čteme modlitbu mladého Němce:

„Všemohoucí Bože, požehnej našim zbraním! Buď tak spravedlivý, jak jsi byl vždy a rozhodni nyní, zda si zasloužíme naši svobodu! Pane, požehnej našemu boji!“

Aby ukázal Anglii, jaké výhody jí kynou ze spolku s Německem, Hitler rozvíjí tyto perspektivy:

„Chápeme, když Anglie dnes starostlivě zkoumá stará spojenectví a když anglické státnické umění s úzkostí hledí vstříc okamžiku, kdy už nebude platit: „Anglie nad oceány“, nýbrž „Moře Unie americké“. Gigantickému státnímu kolosu Ameriky s nezměrnými bohatstvími panenské země lze se obtížněji přiblížit, než stísněné německé říši. Když zde jednou budou kostky vrženy k poslednímu rozhodnutí, bude Anglie osamoceně stojící zasvěcena zániku. Proto sahá žádostivě po žluté pěsti a přijímá svazek, který rasově je snad neodpovědný, ale státnicky jedinou možností k posílení britského světového postavení proti vzrůstajícímu americkému kontinentu.“

Hitler předpovídá srážku anglicko-americkou a nabízí se místo Japonců za anglického zbrojnoše. Ve 14. kapitole uvazuje o „východní orientaci a východní politice“.

„Jen dostatečný prostor na zemi zajišťuje národu svobodné bytí. (Str. 728).

Kdyby bývalo Německo v r. 1914 mělo jiný poměr mezi obyvatelstvem a plochou půdy, mohlo být světovou mocí a válka mohla být příznivěji skončit. (Str. 729).

Státní hranice jsou tvořeny lidmi a lidmi je také měnit. (Str. 740).

Příští německá politika nesmí být vedena všesvětovou přecitlivělostí. Hlavně nebudeme ochrannou policií pro známé „ubohé, malé národy“, nýbrž vojáky svého vlastního národa. (Str. 741).

Německo bude buď světovou mocí anebo nebude vůbec. K tomu, aby bylo světovou mocí, potřebuje velikost, která by mu dala potřebný význam a jeho občanům živobytí. (Str. 742).

Proto my národní socialisté vědomě děláme škrť přes předválečný směr naší zahraniční politiky. Budeme pokračovat tam, kde se pře-

stalo před šesti sty lety. Nastupujeme věčný pochod německví na jih a východ Evropy a hledíme k zemím na východě. Vzdáváme se koloniální a obchodní politiky předválečné a jdeme do budoucna politikou půdy.“

Mluvíme-li dnes v Evropě o půdě, může se jednat v prvé řadě jen o Rusko a jemu podřízené okrajové státy.

Osud nám tu ukazuje svým prstem. Tím, že Rusko sáhlo po bolševismu, urvalo německému lidu jeho inteligenci, která tento státní útvar vytvořila a zajišťovala. Organizace ruského státu nebyla totiž plodem státnických schopností slovanství v Rusku, nýbrž podivuhodný příklad germánského státotvorného elementu uprostřed méněcenné rasy. Tak byly utvořeny neschetně mocné říše na zemi. Nižší národové s germánskými organizátory a pány jako vedoucími, častěji než jednou vyrostli v mocné státy a zůstanou jimi, dokud rasový kořen státní tvůrčí rasy se zachová. Staletí Rusko trávil o germánského kořene své vedoucí vrstvy. Dnes je však tento skoro beze sledu vyhuben a udušen. Na jeho místo přišel Žid. Jako se Rusové nemožou zbaviti jha židovského, tak je nemožné, aby Žid mohutnou říši trvale zachoval. Není prvkem organizačním, nýbrž je to ferment dekomposiční. Ohromná říše na východě je zralá k zhroucení. Konec židovského panství v Rusku bude také koncem Ruska jako státu. Jsme osudem vyvoleni být svědky katastrofy, která bude mocným potvrzením správnosti rasové teorie. (Str. 743).

Bismarck se spojil s Itálií, aby likvidoval Rakousko, proč by se v té politice nepokračovalo? . . . Otázkou není co Bismarck udělal, nýbrž co by udělal nyní. Na tuto otázku se dá snadněji odpovědět. Při své politické chytrosti nikdy by se nespojil se státem, který je předurčen k zániku.“

Poněvadž Rusko je předurčeno k zániku, nemůže se s ním mladé Německo spojovat. Hitler vystupuje jízlivě proti těm, kteří předpovídali pád anglického panství v Indii a v Egyptě. Rusko neuznává za možného spojence Německa v jeho příštím boji, jak by si to na příklad přál generál v. Seeckt. Píše na str. 748:

„Čistě vojensky vzato (tady Hitler strateg) v případě války koalice německo-ruské proti západu Evropy, ale pravděpodobně také proti celému světu, by to skončilo katastrofálně. Boj by se neodehrával na ruském, nýbrž na německém území, bez nějaké ruské pomoci.“

Hitler ukazuje, jakému nebezpečí by při tom byly vydány průmyslové oblasti západního Německa. Píše na konci této kapitoly politickou závěť německému národu pro věci zahraniční:

„Netrpte nikdy, aby povstaly v Evropě dvě kontinentální mocnosti. Pozorujete-li na německé hranici druhou vojenskou mocnost se organizovat, třeba jen v podobě státu schopného stát se vojenskou mocí proti Německu, pokládejte nejen za právo, nýbrž za povinnost všemi prostředky až do použití ozbrojeného násilí zabránit vytvoření takového státu a když už by takový byl, tedy jej rozdrtit.“

Politické kombinace s Anglií a Itálií Hitler doplňuje úvahou vojenskou. Slibuje si totiž, že sblížení s Anglií a Itálií nevyvolá válku v nevhodnou dobu, poněvadž jediný stát, který by jí mohl přivodit, Francie, bude na to slabý:

„Tento spolek však umožní Německu, aby v klidu ukončilo přípravy, které v rámci této koalice budou tak jako tak nutné pro vyúčtování s Francií. (Str. 755).

Zákon iniciativy bude v rukou nového spolku německo-anglicko-italského a ne v rukou Francie.

Dalším důsledkem tohoto spolku bude, že Německo rázem se dostane z nepříznivé strategické situace. Nejmožnější ochrana boku s jedné strany a naprosté zajištění potravinami a surovinami s druhé, bude vítězným důsledkem nového pořádku mezi státy. (Str. 756).

Největší moc světa a mladý národní stát budou evropské válce dávat jiné předpoklady než nemožnou státní mrtvolu, se kterými se Německo spojilo za poslední války. (Str. 756).

Ne orientace západní nebo východní je nejbližším cílem naší zahraniční politiky, nýbrž východní politika ve smyslu zisku půdy pro náš lid. Poněvadž je k tomu třeba síly, o kterou nás smrtelný nepřítel našeho lidu, Francie, olupuje, musíme přinést každou obět, která povede k zničení francouzské hegemonie v Evropě. Každá moc je dnes našim spojencem, která shledává nenesitelným dnešní francouzskou nadvládu v Evropě.“

Snad těchto několik ukázek postací k ilustrování dnešního směru německé politiky zahraniční. Hitler se nabízí Anglii

za likvidátora dvou nebezpečí pro Anglii v Evropě a jednoho na mořích. Slibuje, že zničí francouzskou hegemonii a že rozdrť ruský stát. Chce od Anglie odměnou jen právo na ovládnutí střední a východní Evropy. Dostane-li se Anglie do sporu s Amerikou, německé ráme je také pohotově chopit se meče za anglickou věc, pro kterou prý bude výhodnější spojení s Germány než s Mongoly. Hitler neuznává nějaká práva malých národů. Slovy prohlašuje za podřadnou rasu, neschopnou vytvořit mocný stát.

Kenworthy ve svých úvahách o příští válce a o příští anglické politice napsal: „Anglie nikdy nedopustí, aby došlo k vojenskému spolku německo-ruskému. Žádná cena nebude jí dost vysokou, aby tomu zabránila.“ Tou nejvyšší cenou je anglické spojení, které mohlo být tedy nabídnuto buď Německu nebo Rusku. Při Hitlerově převratě mnoho se hovořilo o jistém anglickém plukovníku, který se v té době poblíž hnědého domu vytrvale pohyboval. V německém hlavním štábu za Hitlera byla od vlivu vzdálena skupina generálů a důstojníků tak zvané orientace východní, ruské, jako byl na příklad generál v. Seeckt.

Ruská moc roste, naděje kladené na sabotáž a neschopnost ruského člověka selhaly. Mezi Evropou a jihovýchodní Asií je dnes veliký stát s dobrým průmyslem, který do desíti let bude představovat po Americe nejmocnějšího politického činitele ve starém světě. Anglie mu sama čelit nemůže, kdyby zbrojila jak chtěla, ale její peníze mohou jí opatřit spojení, a jak se zdá, opatřují.

Politikům a národohospodářům je nepochopitelné, jak může Německo snést ono hospodářské vypětí v dnešním zbrojení, aniž se to odrazilo na jeho měně. Jsme dnes svědky mohutného útoku na měnu francouzskou. Není bez zajímavosti, že nápor „finanční spekulace“ proti franku začal právě v okamžiku, kdy Francie podepsala spojeneckou smlouvu s SSSR.

literatura a umění

Fr. Glaser:

Německá divadla v ČSR.

Representují kulturní politiku?

Přes obrovskou soutěž představení optických i akustických, kterou v tomto století postavily proti divadlu film a rozhlas, nepřestala býti divadla představiteli kultury určitého národa. Nemají sice už ten význam, který měla v minulosti, kdy představení Beaumarchaisovy „Figarovy svatby“ těsně před výbuchem francouzské revoluce tvořilo dějiny stejně jako provedení Verdiovy opery v Itálii v době před sjednocením, kde obecnost nadšeně aklamovalo jméno skladatelovo jen z toho důvodu, že náhodou tvořilo iniciály příštího krále „Vitorio Emanuele Ré D'Italia“. Ale přece jen zůstalo ještě jeviště chrámem Mus, na němž vyrůstá stále svěží břecťan skutečné národní kultury. A i tam, kde méně produševnělá mládež se odvrátila ve své převážné většině ke sportu, jsou divadelní scény hodnoceny jako reprezentativní střediska kultivované zábavy a jako místa kulturního povznesení.

Divadlo má u kteréhokoli národa, pokud není pouhým divadlem pro zábavu, vždycky totéž poslání: má propagovati duševní krásu ve hře vážné anebo veselé, krásu, jejíž ideály se mohou pozměňovati, nedají se však úplně zapřítí, krásu, která je hodnocena

jako něco „vyššího“ a která je společným majetkem vybraných vrstev celého duševního lidstva. Až do roku 1932 bylo toto kulturní poslání německého divadla něčím nepopíratelným. I když rok poté německá říše převala své spojení s duševními vybranými vrstvami lidstva, zůstala Němcům, žijícím mimo tuto říši, v Rakousku, Švýcarsku a Československu, možnost, vésti dále ve cti velké jméno a tradici německého divadelnictví. Nejsnáze se to ovšem podařilo ve Švýcarsku, jehož Němci už po celá staletí se cítí svobodnými občany švýcarskými. Zde byl politický i citový separatismus od Říše proveden již dávno a tak důsledně, že ve chvíli příchodu Třetí říše nebylo ani třeba zvláštní duševní hradby. V Rakousku byla situace nesnadnější, protože mnohaletá propaganda politického přimknutí k Říši, která se prováděla po prohrané válce, přešla již lidu v tělo a krev a protože měla za následek, že se požadovalo kulturní usměrnění, odpovídající ideám vítězného nacionálního socialismu. V Rakousku udrželo se vídeňské divadelní umění, které od samých počátků stálo daleko výše, nežli švýcarské, jenom za pomoci kompromisu, zejména proto, že vlivem nového státního absolutismu, který nařizoval zdůrazňování vlastenecky separatistického rakušanství, bylo divadlo podporováno ve všech svých charakteristických zvláštěnostech. Podobný úkol připadl i Československu s jeho velikou menšinou: připadla mu část ochrany německé divadelní tradice. Úkolem tu bylo zdůrazňovati kmenové zvláštnosti těch Němců, kteří obývají na historickém území republiky, navazovati na slavnou divadelní tradici všeobecně německou, na jejíž výstavbě byla často právě Praha v prvních řadách spolupřičinnou, zdůrazňovati demokratickou svobodu a zachovávat příznivé možnosti kulturní vzájemnosti mezi německým a mezi svěžím slovanským česťstím.

Jaké tu má německé divadlo význam?

Pokud existovala stará monarchie rakousko-uherská, byl politický význam v Čechách, na Moravě i ve Slezsku nepatrný. Duch těchto divadel byl zcela všeobecně rakousko-německý, stejně jako byly školy, a jeho znak byl převážně negativní: projevovalo totiž trestuhodný nezáměr pro všechny kulturní otázky neněmeckých národů, žijících ve stejném státě. Zejména Pražské německé divadlo bylo v době svého nejvýznamějšího ředitele Angelo Neumanna (1886—1911) nápadně tím, že na něm nebylo vůbec pozorovati, že patří do rámce, v němž slovanský živel měl obrovskou převahu. Že tu dva národy šly kulturně bez povšimnutí vedle sebe, bylo ovšem částečně také vinou českého Národního divadla, které jako by se bylo až do začátku tohoto století dohodlo s německým divadlem o tom, že přenechá Němcům všechny velké opery z kulturního okruhu germánského a věnovalo samo výhradnou pozornost dílům slovanským a po případě i románským. Podobné kulturní ohraničení je absurdností.

Německé divadlo v Praze mělo v té době s kulturně centralistického německého hlediska význam jazykové bašty, a přinášelo mnoho zajímavých premier. Dále bylo toto divadlo nádrží nových umělců a východiskem jejich kariér — nečinilo však pranic pro kulturní výměnu mezi dvěma národy, k níž svou polohou bylo předurčeno. Brněnské divadlo trpělo přílišnou blízkostí říšského hlavního města Vídně, jeho zámožné

a silně německy nacionálně cítící obyvatelstvo však je udržovalo na slušné výši umělecké. Venkovská jeviště řídila svůj repertoar skoro výhradně podle Vídně a jejich umělecké soubory byly vždycky stejně významným nalezištěm nových jmen pro velká německá divadelní města.

Podle hospodářské konjunktury kolísal zájem německého obyvatelstva o divadlo. Byly doby, kdy, ještě dávno před vznikem Československé republiky, Stavovské divadlo jakožto druhá budova pražského německého divadla stálo celých pět dnů v týdnu prázdné, pokud nepořádalo z nedostatku divadelních návštěvníků vlastenecká a lidovévychovná představení kinematografická. Není tedy přes všechnu soutěž rozhlasu a filmu a přes stálý pokles německého obyvatelstva v Praze dnešek naprosto tak nepříznivým německému divadelnictví, poněvadž je přece jen možno dnes udržovati nepřetržitě provozování her jak ve velké budově v Hooverově ulici, tak i na malém jevišti na Havlíčkově náměstí.

Vznik Československé republiky změnil již poněkud tvář německého divadla a způsobil, že se počalo přece jen ponenáhlu seznamovati s kulturním tvořením Čechů. Teprve Hitlerovo nastoupení k moci v Německu však způsobilo, že toto divadlo musilo radikálně přiznati barvu. V tomto okamžiku stalo se za říšskou hranicí divadlo věcí politickou, svoboda uměleckého tvoření byla zlomena ostrou diktaturou a místo ryze uměleckých měřítek počínají býti přikládána na díla i na umělce měřítká usměrněné ideologie „čisté rasy“. V tomto okamžiku ukázalo se nad jiné důležitým, aby si německá divadla v Československu uvědomila svůj úkol a stala se domovem svobodného německého divadelnictví.

Splnila divadla své mravní úkoly?

Na otázku, dostala-li německá divadla v Československu tomuto svému mravnímu úkolu, nemůžeme ani bezvýhradně přisvědčiti, ani popřít. Je jisto, že neodstranila se svých jevišť všechny ty autory, které Třetí Říše postavila na pranýř. Je jisto, že tato divadla neprovedla ani důsledný bojkot všech nearijských umělců, třebaže podobné úsilí u několika větších venkovských scén se přece jen také zřetelně projevilo. Rozhodně však není repertoar německých scén československých takový, že by se v něm bylo vyjádřilo pobouření nad všemi těmi nelidskostmi, které strhly na sebe vládu za hranicemi Říše. Divadla se všeobecně vyhýbala všemu, co by bylo aktuálním anebo co by aktuálně působilo: na venkově dalo se tak proto, že německé obyvatelstvo těch končin nebylo v mysli nikterak nepřátelsky nakloněno proti metodám Třetí říše, zatím co v Praze se nedostalo na scénu nic aktuálního na přímý nátlak policie, která hrozila při každém aktuálním podniku zákazem hry pro domnělé rušení veřejného pořádku, jako se stalo na př. u příležitosti nastudování Brucknerových „Rass“, které se nikdy nedočkaly premiery. Je to bohužel příkladem toho, že náš stát měl větší strach z toho, aby snad říšský vyslanec nebyl donucen k formální demarši, než z toho, že by demokraticky cítící Němci v Československu mohli býti oslabeni.

Je jasno, že nedemokratické živly mezi německým divadelním publikem, nakloněným hitlerovskému Německu, byly při kdekteré příležitosti přichystány rušivě vystoupiti. Tak jsme slyšeli s počátku sezony

1934/35 i v hledišti pražského německého divadla hvízdání s galerie, když v opeře „Ptáčník“, odehrávající se za doby sporů mezi Němci severními a jižními, asi před sto padesáti lety, padl vtip, že „Hlupáci patří do Berlína“. Proto také zakázala policie představení Brucknerovy hry „Rassy“ i na maložidovské scéně brněnské již den po premiéře, ačkoliv tu přece nebylo pražádného nebezpečí, že by čistě židovské návštěvnictvo tohoto divadla rušilo veřejný pořádek právě při této hře. Proto také snadno porozumíme tomu, že německá divadla v Československu i tam, kde jeho obecenstvo mělo více zájmu o hry, naplněné novým duchem, nechtěla býti odvážnějšími, nežli sám stát. Pražské německé divadlo se v této situaci obmezilo na to, že projevilo svou „neusměrněnost“ hrami židovských skladatelů, jako Myerbeer, Halévy nebo Offenbach, že hrálo „Nathana moudrého“ od Žida Lessinga, že inscenovalo Schillerovo drama svobody „Wilhelm Tell“ stejně jako jeho „Dona Carlose“, který je v Třetí říši postaven na pranýř pro svůj výstup o svobodě myšlení. Proto také pražské německé divadlo inscenovalo nakonec i Büchnerovu „Smrt Dantonovu“, hru autora, který již roku 1833, tedy přesně sto let před požárem říšské sněmovny, musil pro své socialistické smýšlení opustiti německou vlast. Revue Renata Morda „Hoch klingt das Lied vom braven Mann“, hrála se s velkým úspěchem na pražské Kleine Bühne asi především proto tak často, že tu je sesměšňována obmezenost poddaného měšťáka, který nedovede nic, než poslouchati — hra, která vedla ustavičně k tomu, aby se poměry srovnávaly s Třetí říší. Německé divadlo nemohlo ovšem ani pomyslet na to, že by nastudovalo hru „Profesor Mannheim“ od Friedricha Wolfa, která dosahovala v Curychu vyprodaných domů, ani na Sloninského „Čistou rasu“, s její polskou persifláží nacistického rasového šílenství, se žádná německá scéna republiky neodvážila.

Zásadně liší se od německých scén v Říši československá německá divadla pouze sestavením svých uměleckých souborů. Pokud v nich byli zastoupeni typičtí říšskoněmečtí herci, byli většinou nuceni vrátiti se do Říše. Řada umělců prvního řádu, kteří jsou československými státními občany, na jejichž angažování na československých scénách by při zdejších nízkých platech jinak sotva bylo možno pomyslet, vrátila se do Československa vlivem německých, arijských paragrafů“. Jenom tak je si možno vysvětliti, že pražské německé divadlo může zaměstnávat řadu herců a zpěváků prvního řádu, zaměstnaných dříve v Hamburku, Mnichově, Berlíně, Düsseldorfu, nebo v Kolíně, ačkoliv jeho nejvyšší gáže nepřevyšuje ročních 60.000 Kč.

Roční smlouvy a pracovní souručenství.

Celoroční smlouva umělcova, která by vlastně měla býti existenční samozřejmostí, zmizela v důsledku hospodářské krize ze všech německých scén v republice. V Praze bylo Německé divadlo poslední, které v sezoně 1933/34 ještě angažovalo umělce celoroční smlouvou. Minulého roku a pro příští rok vydávají se již smlouvy jen jedenáctiměsíční, které po desítiměsíční sezoně poskytují umělci ještě jeden měsíc placené dovolené. Není to stav radostný; a přece jsou to přímo rajské poměry ve srovnání s platovými poměry na venkovských divadlech. Tak na příklad hraje německé divadlo v Moravské Ostravě, které platí ještě relativně slušné gáže, pouze od října do dubna. V době mezi tím jsou umělci

bez výdělků a jsou šťastni, podaří-li se jim nalézt obživu v nějakém lázeňském sezonním divadle v Marianských Lázních, Karlových Varech nebo Františkových Lázních. Německá divadla v Moravské Ostravě, Opavě, Mostě nebo Liberci se svou zaručenou šesti nebo sedmiměsíční sezónou mají však ideální podmínky ve srovnání s divadly, která jsou vedena ve formě „pracovních souručenství“. V Brně a v Jablonci, kde bylo možno udržeti divadelní provoz jen v této formě, dostávali v některých měsících herci sotva šedesát procent z toho, co jim zaručovaly jejich smlouvy. Bída těchto herců dá se sotva popsati.

Podobným pracovním souručenstvím je i „Sudetenbühne“, o jejíž udržení usilují všechny německé národní spolky. Soubor tohoto putovního divadla, který hraje i v takových městech, v nichž je stále německé divadlo, je řízen podle „vůdcovského principu“. Vůdce této scény je podporován každým, komu upřímně záleží na tom, aby se co možno konkurovalo „liberalistickým“ scénám ostatním.

Bude mítí vítězství henleinovců
vliv na divadla?

Velké volební vítězství, kterého dosáhla Sudetskóněmecká strana, ukazuje Němce v Československé republice s nové stránky. Protože však německá divadla nebyla naprosto řízena nijak pod vlivem levých politických směrů, dojde v repertoáru sotva k nějakým podstatným změnám. Je tu ovšem třeba věnovati pozornost antisemitismu Henleinových lidí, třebaže se k němu veřejně nepřiznávají. Liberecký divadelní ředitel Oskar Basch, jenž je pokřtěný Žid, mohl by leccos vyprávěti o tichém bojkotu, který proti jeho divadlu inscenovali Henleinovi lidé již v minulé sezoně. A když předseda spolku německých herců v Československu, pražský zpěvák Adolf Fuchs, navštívil během sezony některá venkovská jeviště, bylo mu nejednou vysvětleno, s prázdného hlediště, že německé publikum se mlčky dohodlo o bojkotu toho či onoho židovského umělce, protože není „bodenständig“. V pražském německém divadle se před nedávnem informovala delegace kulturní sekce Henleinovy strany, mohla-li by tato strana při zajištění návštěvníckého kontingentu 4000 osob mítí vliv na volbu her i na jejich obsazení. Účast Židů na německém kulturním okruhu, která se stala již historickým faktem, mohla by býti i u nás tímto způsobem na jevištích vyloučena.

Německý „Bühnenbund“, jenž rozhoduje o tom, bude-li některému cizímu umělci uděleno právo, nastoupiti angažmá v Československu, má ovšem v této své funkci také mocný prostředek, jak se postaviti proti rasistickým pokusům o usměrnění divadelních ensemblů. Neboť je to jedině vlivem německých poměrů, že se uchází dnes relativně vyšší počet židovských herců o angažmá na německých scénách v Československu než tomu bylo dříve, zatím co každý německý herec, jenž se může vykázati arijskou babičkou, zajede si raději do Třetí říše, kdež ho očekává nepoměrně vyšší gáže. Německé scény v Československu mají tedy možnost udržovati si vysoce hodnotné a při tom i levné herecké soubory, ovšem, pokud se vyvarují všech hitlerovských praktik. A voličům Konrada Henleina se i na tomto poli naskytá krásná příležitost, aby dokázali, že jakékoli protidemokratické terorizování v rámci vlastního kulturního okruhu československých Němců, k němuž tu a tam již směřovali — jim je věcí na míle vzdálenou a nepřijemnou.

život a instituce

Felix Burger:

Být obžalovaným a vězněm v Třetí říši

Jaký účel může mítí trest? Udělat z provinilce zase užitečného člena lidské společnosti, nebo se provinilci „úředně“ pomstít a použití všech prostředků, jež má v rukou státní moc, proti bezbrannému, o zákon klopýtnuvšímu vězni, aby byl zničen? Tento druhý názor slavíval triumfy ve středověku, kdy bývaly zloději uřaty ruce, pomlouvači vyrván jazyk, lupiči lámány údy, a kdy nevěděli, jaké všelijaké ukrutnosti by si měli ještě vymyslet, aby ubohého lidského tvora dopravili na onen svět co nejtrýznivěji a co nejzdlouhavěji. Až se potom z Holandska, z Anglie a z Ameriky ozvaly hlasy volající po reformě těchto krutých metod. Pozvolné ubíjení v mučírňách, neboť právě to se nejvíce protivilo novému světu, bylo vystřídáno donucovacími pracovními, v nichž trestanci byli přísně přidržováni k tvrdé práci. Tak vznikla káznice. Třebaže to zní groteskně, byl to úžasný krok v oboru trestnictví.

V Anglii vzniklo nadšené úsilí o reformu státních věznic. Sira Johna Howarda, když r. 1750 cestoval po Anglii, potkala nehoda. Omylem byl vsazen do vězení. Jeho tehdejšími zážitkům děkuje Anglie za reformu svých žalářů. On první vyslovil myšlenku, že vězeň má být polepšen, že má být přiveden nazpět do lidské společnosti. Friedrichovské a vilémovské Německo se vzpíralo všem reformám, i nejskromnějším. Věznice byla peklo, trestanecká lavice a metla nejdůležitější a nejužívanější nástroje. Až do roku 1918. Zásady o výkonu trestu z 16. května 1897 určovaly na počátku tohoto století zacházení s vězněm. Jako vůdčí princip je v nich stanovena: odvěta. Vzpomeňte si na Zuckmayerova „Hejtmana z Kopníku“; předvádí v něm na jeviště několik výjevů z vilémovských věznic. Tenkrát vůbec nešlo o to, uvést ve spravedlivý poměr provinění a trest; šlo jenom o to: pomstít se.

Po roce 1918 došlo v Německu za krátkého republikánského období k několika reformám v oboru trestního práva. V Durínsku, později také v Sasku a v Prusku vznikly pokrokovější myšlenkové proudy také do názorů na výkon trestu. V pruském ministerstvu spravedlnosti studovali tenkrát velmi horlivě všechny novely v oboru trestního práva, zaváděné v jiných zemích.

Vzkříšení starých metod.

Zatím slaví v Německu vzkříšení zase princip odvěty. Již 3. srpna 1933 prohlásil tehdejší ministr spravedlnosti Dr. Frank, že v trestnictví se „musí zase jasně projevit myšlenka odvěty“. Vězeň že musí odpykat spáchané bezprávi. „Přísné odpykání trestu zjedná patřičný důraz příkazu právního řádu.“ Ve smyslu Frankovských projevů je úředně vyhlášen princip odpykání: „Uvěznění má býti takové, aby se pro vězně stalo citelným zlem.“ — „Vězni mají býti přidržováni ke kázni a k pořádku, mají býti přivykáni práci a plnění povinností a mají býti mravně upevňováni.“ O tyto cíle má být usilováno „s vážností a se spravedlivou přísností“.

Právě proto byli co nejrychleji zrušeni vězeňští poradcové. Taková kontrola by nedělala dobrotu. Vězni je odňat jakýkoli styk s ostatním světem; k nikomu se nemůže uchýlit o podporu. Není již žádné organisace, která by se zabývala péčí o vězně.

Nové nařízení o výkonu trestu je vždycky v každé věznicí doplněno ještě domácím řádem. Základní ustanovení lze volně vykládat; tak na př. ustanovení o vyučování, o vězeňské knihovně, o vězeňských novinách atd. Víme již, co to znamená, když vězeňský domácí řád praví: „Při výběru učebné látky bude usilováno, vychovat vězně k v l a s t e n e c k é m u a právnímu smýšlení . . .“ Nebo: „Smysl pro národ a stát bude rozvíjen žádoucími občanskými vědomostmi . . .“ Jak vypadá taková věc v praxi?

Vězení je peklo.

V lichtenburském vězení je několik řemeslných zločinců v t. zv. zajišťovací vazbě. Podle zákona o nebezpečných řemeslných provinilcích mohou býti vězňové, odsouzení jako nebezpeční provinilci, vsazeni do t. zv. zajišťovací vazby, která trvá tak dlouho, jak toho vyžaduje její účel. Vězňové v Lichtenburku jsou podle zpráv W. Langhoffa (v jeho knize „Die Moorsoldaten“) uvítáni tím, že jsou po několik hodin blátem a loužemi honěni po dvoře, pořád dokola, když byli před tím od dozorců do krve ztlučeni. Langhoff říká o tomto mučení lidí, štvaných tam na smrt, že je to „pekelná vise“. Hlavu tam každému oholí a všecko se to dělá s šíleným chvatem; je-li při tom sráženo také několik kousků masa, na tom nezáleží. Potom je vězňům přečten domácí řád, onen, v každém vězení jiný doplněk zákona. „Jedno zapísknutí, dvojí zapísknutí, trojí zapísknutí znamená pokaždé něco jiného. Vyjít z cely, stát v pozoru, obrátit se tváří ke zdi, přijít do umývárny atd.“ Tito řemeslní provinilci nesměli dostávat balíčky. Kouření i rozhovory byly úplně zakázány. Ani pracovat nesměli tito vězňové v první čas; musili nečinně dřepět v celách a stále jenom execírka, stát v pozoru, vyrovnat řady, ve čtyřstupech pochodem pochod, doleva, do prava, poklusem poklus, dřepy! Tak vypadá v Lichtenburku výchova k vlasteneckému a právnímu smýšlení.

Celý život vězňů byl okleštěn. Přiosřené domácí tresty podporují kázeň a pořádek. Písemný styk je podroben přísnému dozoru, právo stížnosti je omezeno, výhody, na př. dovolení kouřit, balíčky k narozeninám, k vánocům atd. jsou zrušeny. Tak se před nedávnem vyjádřil první královecký státní návladní dr. Schäfer.

Vězeňský řád v koncentračních táborech.

Nově vyhlášená praxe o udělování milosti nepřipouští v žádném případě zkrácení trestu. To má tento následek: v pruských věznicích bylo místo 30.000 vězňů v r. 1924 — 64.033 vězňů v r. 1934. Jenom v královeckém okrese stoupl počet vězňů z 1638 v r. 1929 na 3217 v r. 1934. Tím je předválečný stav z r. 1913 (53.700 vězňů) ještě předstížen. Všechny pokusy o to, aby se člověk již trestaný mohl vrátit do občanského života, jsou znemožňovány. Nelítostnost a přísná kázeň a zničení každého provinilce jsou vůdčí zásadou. Není již rozdíl mezi zločincem a vězněm politickým a onen všeobecný táborový řád, jak jej pro koncentrační tábory vydal brigádní vůdce Eicke jasně ukazuje, jak roztažitelná jsou v Třetí říši zákonná ustanovení, co je jimi zamýšleno a co všechno je dnes možné v rámci „domácího“ a táborového řádu. Tímto táborovým řádem a domácími tresty v něm vypočítanými bylo na př. v dachauském koncentračním táboře postiženo šedesát procent vězňů.

Představte si to, prosím: třemi dny přísného domácího vězení je tam potrestán, „kdo po ranním budíku ihned nevstane a nepoklidí ve světnici“; kdo si bez dovolení vyzdvihne dvě porce jídla nebo „kdo vyfasované šatstvo nebo věci úmyslně poškozují, nečistí a neudrží v pořádku“, ten dostane 8 dní přísného vězení; a několik týdnů práce za trest dostane ten, „kdo se vyhýbá práci“ nebo „simuluje“. (Rozumí se, že si-

mulují všichni vězni, a to tak dlouho, dokud nejsou pochoováni.) Nebo kdo bez rozkazu opustí pracovní místo nebo dílnu, nebo kdo do ní přijde předčasně. V § 6 je 8 dní přísného vězení a po 28 ranách holí na začátku a na konci trestu připraveno pro toho, kdo dělá „nějaké posměšné poznámky o příslušnících SS“, „kdo úmyslně (?) opomíjí předepsané projevy úcty“ nebo kdo nějak jinak svým chováním dává najevo, že se nemíní podrobovat kázní a pořádku. Nejstarší vězňové ve světnici, určené za dozorce, nebo vůdce pracovních oddílů, kteří překročí svou pravomoc, jsou trestáni stejně. Co se týká trestu bitím, vyjádřil se ministerský rada Rietzsch takto:

Zavedení trestu bitím úřední komise nenavrhl. Za hlavní trest se bití nehodí, protože se nedá uvést v soulad s ostatními tresty. Z důvodů mravních by bití účinkovalo mnohem silněji než vězení a žalář. Ale trest trvajícím jenom krátce je nevhodný. Zkušenosti v cizině (!) mluví proti trestu bitím. Zdali ho má býti používáno jako domácího trestu, to netřeba určovat v zákoníku.“

Taková je tedy teorie! U vězňů postižených Eickovým nařízením, že podle domácího řádu, platného v koncentračních táborech, lze vězně bít, nejde o bursovní podvodníky, o penězokaze, o obchodníky s děvčaty, nýbrž o lidi, kteří měli odvahu „přemýšlet o utváření světa“. V dalších ustanoveních je 14 dní přísného domácího vězení potrestán, kdo na př. bez dovolení změnil postel nebo pošle moták; a 25 ran holí k tomu dostane, kdo se bez dovolení přidruží k oddílu, který jde do práce, nebo kdo v dopisech napíše nějaké poznámky o tomto režimu. Každý pokus o nějaké organisování vězňů, o peněžní sbírky nebo dokonce o popouzení k zjevnému protestu je trestán 21 dní přísného vězení nebo také trvalou samovazbou — až do zastřelení.

Sekyra a kat ve fraku.

Tento táborový řád provádí prakticky to, co chtělo nové nařízení o výkonu trestu ze 14. května 1934. Ale to má zůstat v platnosti jenom tak dlouho, než nabude platnosti nový zákon o výkonu trestu. Zmíněný již ministerský rada Rietzsch se podrobně vyjádřil v úředním návrhu na novou soustavu trestů. Tento návrh znovu zostřuje úředně všechno to, co jsme zde již zaznamenali o hnědém výkonu trestů. Trest smrti stojí v čele nové soustavy trestů, v níž „naprostá nadvláda celku nad jedincem dosahuje svého nejúplnějšiho, nejvážnějšiho a nejslavnostnějšiho výrazu“. Aby při výkonu trestu smrti byla „vyjádřena jeho vážnost, jeho „symbolický význam naprosté převahy státu a důstojnost národa jakožto celku“, budou odsouzení popravováni sekýrou, kterou se rozmáchne kat ve fraku.

Protože podle Rietzsche v hakenkrajlcerské říši už není ani jeden „slušný zločinec“, není v příští soustavě trestů předvídáno pevnostní vězení. „Přání zostřiti trestní výkon je reakce na doby, kdy tresty ztrácely vážnost čím dál víc a kdy podlehly příliš velké shovívavosti“, a významně se praví (viz Eickův táborový řád): „Zostření trestů lze dosáhnouti správním cestou.“

Vedle domácích trestů má býti ve zvláštních případech možnost použít ještě zostření, na př. „samovazby, tvrdého lože, temnice, odnětí světla ve večerních hodinách nebo snížení odměny za práci.“ Při tom se Rietzsch, aby návrat do minulého století demonstroval obzvláště nápadně, odvolává na zákony a návrhy zákonů z let 1871, 1892 a také 1909. Teď by však při těchto zostřeních trestů nic nezbylo na domácí tresty. Chyba lávky! Rietzsch vypočítává: temná cela, nečinnost při přísné samovazbě, zákaz četby, a skromně to nazývá „prostředky, vhodné k tomu, aby vězně přivedly k přemýšlení a sebezpytování“. Potom navrhuje jako další tresty: „vybudovat nucenou práci (robotu) jako tíživé „břímě“, dání do klatby (takový psanec musí obzvláště silně čelit výkonu

trestu — ešte silnejšie cítiť?), „symbolický pranýř“, „zabavení majetku“, „policejní dozor“ a již zde zmíněnou „zajišťující vazbu“; všemi těmito tresty má být provinilec v hnědé říši „činěn neškodným“.

Tato teorie ukazuje cestu praxi, proti níž lze Dantovo peklo nazvat příjemným pobytem v lázních. Všechno lidské je ve vězni ubíjeno, každému svévolnému a libovolnému výkladu jeho skutků jsou dokořán otevřeny dveře. Člověk, vězněný pro své přesvědčení, je týrán stejně krutě jako zlosyn. Známe dnes jistě jenom nepatrný díl útrap, jež v hnědých žalářích snášejí trestanci a při tom máme přece jistou Mezinárodní komisi pro výkon trestu, jistý Mezinárodní červený kříž a snad také nějaké svědomí světa!

V Třetí říši nejen že byl rozhojněn trestní zákon, zvýšena výměra trestů, zbarbarisován výkon trestu a upraven celý tak, aby člověka zničil, ne, ale také obžalovaný při své obhajobě byl zkrácen ve svých právech. Četné procesní předpisy, které měly zabezpečit zjištění pravdy a rozsudky co možná bezvadné, byly zrušeny nebo změněny, takže, když čteme všechny ty strašné rozsudky, vždycky musíme pamatovat, že člověk, odsouzený některým německým soudem, nemá již ochrany, jak ji stanovil dřívější procesní řád a četné vedlejší zákony. Justiční omyly, jak jsme je dříve znávali zřídka, přece však ještě dost hojně — vzpomeňte si na případy Meister, Dujardin, Jakubowski, Dielingen nebo Fechenbach, Bullerjahn — jsou dnes možny mnohem snadněji, a tragické na nich je, že jejich náprava se stala téměř nemožnou.

Zglajchšaltování porotců.

Zrovna nedávno zaujal státní tajemník Freisler stanovisko k otázce porotního soudu a uznal, že porotní soud zrušený r. 1924 říšským ministrem spravedlnosti Emmingerem (snížení počtu porotců z 12 na 6, radících se takřka se soudci) je i nadále žádoucí, ale o výběru porotců řekl:

„Systém jejich prohlášení za soudce byl konec konců systém, mající zabezpečit co možná úplné vyloučení rozumu. Jeho účelem bylo vyloučit jakýkoli vliv, protože zde stále byla obava, že takový nějaký vliv by mohl škodit objektivnosti úsudku o sporném případě. Tak bylo možné, že soudci se stali laikové, naprosto neschopní pro tento úřad, a že nejednou lavice porotců znamenaly jakousi opozici přímo v organismu soudního aparátu . . . Rozum a velká odpovědnost v soudnictví přikazují, aby každý jednotlivý soudce byl vybírán co nejpečlivěji a aby mu jeho úřad byl svěřen teprve po vyzkoušení jeho charakteru, jeho názoru na nacionálně-socialistickou vládu a jeho usuzovacích schopností.“

Tak tedy přichází obžalovaný již před soud sestavený podle zásad kabinetní justice, neboť již podle zákona o nových volbách porotců (ze 7. dubna 1933) byl nově ustaven příslušný volební výbor a tomuto výboru bylo snadné sestavit porotu ve smyslu Freislerových výkladů.

„Nezávislost“ soudců.

Ani nezávislost soudcovského stavu není zaručena, i když dr. Frank ve své královecké řeči dne 2. června 1935 před Svazem národně-socialistických německých právníků nezávislost soudců prohlásil za znamení, že Hitlerův stát má čisté svědomí. Tak úplně čisté to svědomí jistě není, protože dr. Frank se správně komentuje, když říká, že „ovšem“ jedním z hlavních předpokladů je, aby právníci a strážcové práva v Třetí říši „sami byli reprezentanty národně-socialistického světového názoru“.

Advokát je přísluhovač.

Svobodná obhajoba je v dnešním Německu téměř nemožná. Advokáti podléhají říšské advokátní komoře, která je povinna posílat o nich patřičná dobrozdání ministerstvu. Podle

zákona ze 7. dubna 1933 byli židovští a t. zv. „marxističtí“ advokáti vyhnáni ze svých měst; podle zákona o připuštění k advokacii jsou osoby, které byly činné „v komunistickém smyslu“, vyloučeny a záznamy již učiněné musily být zrušeny. V prováděcím nařízení k tomuto zákonu bylo toto ustanovení komentováno tak, že obhajoba nebo zastupování příslušníků komunistické strany má být za činnost „v komunistickém smyslu“ považováno jenom tehdy, „když je to oprávněno zvláštními okolnostmi, zvláště hojností takových zastupování nebo obhajob, způsobem jejich vedení nebo okolnostmi, za nichž byly zastupování nebo obhajoba přijaty“. Podle § 1 tohoto prováděcího nařízení má jenom říšský ministr spravedlnosti právo určit, kdo je hoden být obhájcem, třebaže podle nařízení z 1. října 1933 advokáti, kteří zůstali ve svém povolání, měli podržet všechna svá práva. Z nařízení pruského ministra spravedlnosti o připuštění k advokacii (z 20. list. 1933) je zjevné, jaké vlastnosti musí mít obhájce před hnědým soudem. Každý uchazeč musí k žádosti přiložit prohlášení, zdali je původu arijského nebo nearijského a zdali byl někdy činný komunisticky, marxisticky nebo nějak jinak nepřátelsky proti státu. President vrchního zemského soudu dá potom zjistit hlavně to, zdali žadatel je původu arijského nebo nearijského a zdali byl někdy činný komunisticky. Je-li to nearijec nebo zdá-li se, že je možné — protože se dost nehrbí — vtisknout mu pečeť komunisty nebo marxisty, není prostě připuštěn k advokacii.

Zde musíme vsunout, že okleštění obhajoby před národním soudem zachází tak daleko, že soud musí dát k obhájci souhlas (§ 3: „K volbě obhájce je třeba svolení předsedy soudu. Svolení může být odvoláno.“) Ve vysvětlivkách k tomuto ustanovení se praví, že v ý z n a m trestních věcí projednávaných před národním soudem a před zemskými soudy první instance opravňuje k tomuto opatření. „Na zásadách procesního práva o nezávislé a ničím nebrzděné obhajovčové činnosti se tímto předpisem nic nemění“. Tento zákon lze označit jenom jako postupný výsměch obžalovanému.

Zatím byl advokátní řád změněn v neprospěch všech obžalovaných tím, že do něho bylo vsunuto kaučukové ustanovení, podle něhož připuštění k advokacii zůstává odepřeno, když osobnost žadatelova „podle jeho dosavadního chování“ neposkytuje záruku, že by spolehlivě konal své povolání a že by svědomitě plnil advokátní povinnosti.

Podle prováděcího nařízení k zákonu o nebezpečných řemeslných provinilcích (z 24. listopadu 1933) smí být k zjištění všech okolností nařízena tělesná prohlídka obžalovaného. i odněti krevních zkoušek a jiné takové zásahy jsou dovoleny bez souhlasu vyšetřovaného člověka. Nařízení k tomu má vydat soudce, ale, je-li „nebezpečí v prodlení“, mohou to nařídit také policejní úředníci, fungující v tomto případě jako pomocní úředníci státního návladnictví. Totéž platí o fotografování a otiscích prstů. To všechno je možné i proti vůli obžalovaného.

Tajná státní policie.

Tajná státní policie má nade všemi obžalovanými v Třetí říši úžasnou moc a to podle výnosu ministerstva vnitř z 26. dubna 1933:

„Tajná státní policie může všechny úkoly, které úřadům a úředníkům policejní a bezpečnostní služby náležejí podle ustanovení trestního procesního řádu, převzít v rámci své příslušnosti a může je vykonat vlastními úředníky.“

Nejvyšší pruský správní soud rozhodl zrovna před nedávnem, že každé odvolání proti opatřením, jež tajná státní policie učiní při vykonávání svých funkcí, je vyloučeno. Má tedy tajná státní policie moc zakazovat periodické tiskoviny, nařizovat omezení majetkových práv, osobní svobody

i spolkového práva, má možnost porušovat listovní, poštovní, telegrafní i telefonní tajemství, a není zde nadřízené instance, která by mohla napravovat přehmaty.

V trestním řádu bylo zrušeno několik důležitých formálních předpisů, na př. při doručení rozsudku stačí teď úplně obyčejné oznámení a ihned počínají běžet různé lhůty, stanovené v trestním řádu: lhůty pro námitky, ohlášení odvolání atd. V trestních věcech příslušných říšskému soudu může být každý člen kteréhokoli německého soudu a každý libovolný soudce povolán za vyšetřujícího soudce. Při trestních věcech u říšského soudu není již prováděno předběžné vyšetřování, když je skutková podstata jasná a když podle názoru vrchního říšského návladního, jenž zastupuje žalobu, předběžné vyšetřování není žádoucí pro přípravu hlavního přelíčení. Podle § 10 nařízení o zradě na německém národě atd. platí to také pro zemské soudy.

Vůbec byli obžalováni z velezrady postaveni pod zkrácené zvláštní soudní řízení. Vzpomeňme si, jak se Hitler choval za potempovské vraždy koncem r. 1932, a srovnajme s tím nařízením říšského presidenta o urychleném soudním řízení s velezradci (z 18. března 1933) a nařízením říšské vlády o zřízení zvláštních soudů (z 21. března 1933), jakož i zákon o změně předpisů trestního práva a trestního řízení.

Zrekapitulujme si, že podle § 1, nařízení z 18. března 1933, třebaže tresty byly neslýchaně ztíženy a bylo by proto třeba dvojnásobného zajištění proti chybným rozsudkům, přece není třeba žádného usnesení o zahájení hlavního líčení. Jakmile předseda uzná, že zákonné předpoklady jsou dány, ihned prostě ustanoví hlavní přelíčení. Je všemohoucí. Rozhoduje o nařízení nebo dalším trvání vyšetřovací vazby. Trestní řízení je zkráceno tím, že podáním žalobního spisu nastupují všechny účinky, které jinak jsou vázány předčítáním zahajovacího usnesení. V těchto ustanoveních je zjevné, že soudcové jsou obzvláště pozorně vyhledáváni.

Z v l á š t n í s o u d y.

Podle nařízení o zvláštních soudech jsou zvláštní soudy příslušné také tenkrát, když nějaký zločin nebo přestupek, náležející pod jejich příslušnost, splňuje zároveň skutkovou podstatu nějakého jiného trestného skutku. Podle § 9 tohoto soudu, složeného jenom ze tří soudců (z předsedy a ze dvou přísedících), není žádného ústního jednání o zatykači, takže zkušební termín úplně odpadá. Předseda soudu sám rozhoduje o stížnostech ve vlastní věci, předběžné soudní vyšetřování žádné není a v žalobě mají být jen podstatné věci z toho, co bylo zjištěno. Obesílací lhůta, která podle § 217 trest. řádu činí jinak 8 dní, musí být zkrácena na 3 dny a může být zkrácena na 24 hodin. Zvláštní soud je suverénní také tenkrát, když se během přelíčení ukáže, že obžalovaný vůbec nepatří před zvláštní soud, třebaž proto, že jde o zločin nebo o přestupek, který má být souzen u říšského nebo zemského soudu. Konečně není nutné zapisovat výsledky výslechů do protokolu o hlavním přelíčení, takže každá budoucí obnova procesu je tím takřka úplně znemožněna.

N á r o d n í s o u d.

Obžalovaný, který přijde před národní soud, může do soudní dvorany vstoupit jenom se slovy „zanechte veškeré naděje!“ Podle § 2 zák. o změně předpisů trestního práva a trestního řízení jmenuje členy tohoto soudu a jejich zástupce na návrh říšského ministra spravedlnosti Adolf Hitler na pět let. Tento soud je příslušný pro všechny zločiny velezrady, pro útok na říšského kancléře a pro všechna jiná výjimečná ustanovení na ochranu národně socialistického státu. Může však do svých přelíčení přibrat také jiné přestupky a zločiny, když to uzná za žádoucí. Volba obhájce

závisí, jak jsme již řekli, na svolení předsedově. Předseda má stejně jako u zvláštních soudů moc neobmezeně rozhodovat o trvání vazby. Není zkušebních termínů ani předběžného vyšetřování; to může být nařízeno dodatečně, když to předseda uzná za vhodné. Jméni může být zabaveno již u trestní věci, která teprve má být projednávána u národního soudu, jakmile byla podána žaloba nebo vydán zatykač. Dokonce i státní návladnictví může naříditi zabavení jmění; soud ovšem musí takové nařízení do tří dnů potvrdit. Všechny procesní zabezpečující předpisy byly v zájmu urychlení trestního řízení zrušeny. Říšský soud byl ze všech politických procesů vyřazen v neposlední řadě proto, že vynesl osvobozující rozsudek nad Lubbem, Torglerem, Dimitrovem atd. Rozumí se samo sebou, že proti rozsudku národního soudu není odvolání. Tento soud, sestavený podle intencí Frankových a Freislerových, je revolučním tribunálem národně socialistického státu. Zde je prováděna Hitlerova, Göringova a Goebbelsova vůle proti opozici!

Hitler uděluje milost

Předpisy o udílení milosti byly ztíženy pozdějším nařízením. Hitler má u trestů smrti a u trestů za velezradu a zemězradu a také u trestů proti vojákům osobně udělovat milost, a pokud bylo dosud zjištěno, ještě žádnému z obviněných, jež lidový soud poslal na mnoho let do káznice, nebyla udělena milost.

Dříve bývalo počítováno jako veliké bezpráví, že říšský soud soudí ve velezradných procesech jako první a poslední instance, a víme, jak je těžké, dosáhnouti zrušení mylného rozsudku. Viděli jsme, jaké nevýslovné útrapy musí vytrpět člověk, který upadl do stroje německé justice, než dosáhne zase svobody. Dnes jsou skrovné začátky reformy tak nezbytné na několik desetiletí zahrabány. Kdo dnes — at z důvodů kriminálních nebo politických — upadne do spárů hnědé justice, stojí před děravým trestním řádem a před nacionálně socialistickým stranickým soudem. Obžalovaný je tomuto soudu vydán úplně na pospas. Bude-li připravovaná mezinárodní komise trestního práva zasedat v dohledné době v Berlíně a bude-li debatováno právě o soustavě trestů, sotva bude moci mlčky přejíti kolem skutečností zde zaznamenaných, neboť znamenají vpád barbarství do trestního práva.

dopisy

Debata o Hlinkovi a luďácích

I.

Pán redaktor!

Andrej Hlinka má na Slovensku vášnivých privržencov i vášnivých odporcov. Je pochopiteľné, že výroky a úsudky jejích nemožu byť v jednotlivost'ach i všeobecne vždy objektívne. Nemožno sa preto dozvedeť ani zo „Slováka“, ani „Slovenského deníka“, „Robotníckych novin“ atď. čistú a nestrannú pravdu, hoci nutno uznať, že vášnivost'ou a priamo hitlerovskou nenávisťou proti všetkému českému a československému sa vyznačuje najviac „Slovák“ a sám Hlinka so svojím zamilovaným redaktorom Sidorom, kým naše orgány československé sa preca len usilujú byť miernejšími i v'či autonomistom.

„Přítomnost“ dáva Slovákom i Čechom možnost ku objektivnej diskusii o Hlinkovi a jeho smeru. Používam preto i ja príležitosti, ako starý Slovák, ktorý som s Hlinkom pracoval pred prevratom, a môžem povedať všeličo o jeho vlastenectve, čechofilstve i čechofobii, o jeho charakteru, a duchovnej i mravnej hodnote i menejcennosti. V celku mal autor úvahy: „Slo-

váci varujú Prahu pred Hlinkou“, pravdu. Slohove bych síce vyslovil tých 7 obžalobných bodov inak a trochu miernejšie, ale v podstate je pravda, že niekoľko dní pred odchodom Hlinkovým na Moravu (bolo to bezprostredne pred čerňovskou kalváriou) navštívila Hlinku deputácia Čerňovanov, ktorá bola potom aj u dra Vavra Šrobára a povedala, čo im Hlinka riekol a nakázal robiť. Boly časy, keď sa Hlinka ostentatívne vyhýbal spoločnosti slovenskej a menovite evanjelickej, keď sa choval tak, že sme tŕpli priamo nad jeho skutkami. Faktum je, že počas vojny nepreložil krížom slamy v prospech našej veci, kým celá rada takzvaných Čechoslovákov sedela v žalároch, alebo mrela na frontách. Všetky tieto predprevratové výkyvy Hlinkové by bolo záhodno súdne zistiť. Nebolo by od veci, keby Hlinka žaloval pisateľa horenaznačeného článku, aby sa verejnosť dozvedela skutočnú pravdu. Polemikami sa tu nedá nič vykonať, lebo, Hlinka má veľmi zlú pamäť. Svedkov i dokumentov písomných jesto dosť, ktoré by zasluhovali sankcie riadneho a spravodlivého sudcu.

Len tak by sa svet mohol dozvedieť, v čom sa Hlinka v minulosti vyznamenal, kde kedy spáchal hriechy, ba priamo skutky proticirkevné a protinárodné. Prečo sa nemôže stať biskupom, prečo nemožno na jeho slovo a sluby prisahať, v čom je sila jeho demagogického postoja medzi ľudom, prečo sa lepia na neho individuá, ktoré nepatria do slovenskej spoločnosti, prečo panuje v politických kruhoch voči nemu nedôvera, ba averzia.

O tom není pochyby, že Hlinka je rodeným Slovákom a že sa v mnohom vyznamenal ako dobrý slovenský národovec. Mám zato, že autor článku „Slováci varujú Prahu pred Hlinkou“ netvrdí, že by Hlinka nemal istých zásluh o slovenčinu... Ale pravda je, že Hlinka bol a je a bude až do smrti svojej nevypočítateľným a nebezpečným politikom slovenským, ktorý slovenskej veci viac škodí než osoží. Nebezpečie Hlinkovej politiky je dnes tým väčšie, že česká verejnosť a zvlášť Praha nemôžu dobre rozumieť jeho charakteru a dôsledkom jeho práci. V skutočnosti vlastne nerobí politiku vo svojej strane Hlinka, ale celá rada šikovných osobností, ktoré nemajú minulosti slovenskej a slovanskej a ktorí zručne využívajú popularity a slabín „junáckeho“ Andreja v prospech svoj alebo v prospech čiste klerikálny. My starší politikovia slovenskí známe osoby a jejich vlastností. Preto sa bránime húževnato proti tomu, aby sa dostal Hlinka v nevhodnú dobu do vlády. Nevadí nám jeho katolícky smer, veď Šrámkova strana není menej klerikálnou ako je Hlinkova strana.

Nespoľahlivosť, náladovosť, nervózna výbušnosť, malichernosť, panovačnosť, vrtkavosť a nedôslednosť sú malou zbierkou charakterových vlastností Hlinkových, ktoré nevyučujú občasnú záchvaty jeho nepokojnej a stále bojovnej duši v dobrom slova smysle. Málo kto zná Hlinku v Čechách a neznajú ho menovite naši slovenskí evanjelici, nemajúci poňatia o psychológii katolíckeho fanatika. Hlinka dovedie milovať, ale nadovšetko trvale a húževnate nenávidieť. Kto mu nepariruje a neklania sa mu v dobrom i zlom, toho odkopne nemilosrdne a zničí prípadne i existenčne. Netrpí popri sebe rovnocenného vykonávateľa vlády nad stranou alebo úradom. Jeho spolupracovníci v ľud. strane, vo sv.-vojtešskom spolku, na ružomerskej fare, v ľudovej banke v Ružomberku by mohli všeličo zaujímať o tom povedať. Mohol by som vymenovať na tucty kňazov a národovcov, ktorí patrili v minulosti k jeho najintimnejším priateľom a rozišli sa s ním pre jeho nesprátnu povahu. I terazšie jeho súručenstvo s Rázusom, Vančom a Škrovinou (vediaci to muži Národ. strany) nebude mať dlhšieho trvania. Znalci slovenských pomerov a ľudí neverili na toto spojenectvo už pred voľbami. Hlinka nestrpí rovnoprávnych mužov popri

sebe. Dané slovo, smluvu, dohodu, čo akokoľvek presne a jasne uzavretú, interpretuje vždy dľa svojej slabej pamäti. On nerešpektuje ani len biskupskú autoritu nad sebou. On sa cíti byť, obrazne rečeno, pápežom na Slovensku, ba v celom Československu. Ak pridám ku tomuto stručnému charakterologickému obrázku ešte to, že Hlinka nemá dostatočného všeobecného a zvlášť politického vzdelania a vtipu, že posudzuje veľké politické otázky povrchné a so zorného uhlu ružomerskej fary, vidíme jeho politické kvality a ťažkosti spolupráce s ním a jeho stranou.

Osobnosť Hlinkovu, neobmedzeného vládcu jeho strany, by bolo záhodno preštudovať psychologicky. Je to muž mimoriadnych vlastností dobrých i zlých. Kniha Sidorova a Chábova nevystihujú charakter tohoto muža. Sidor je mladý redaktor a nevniknul do charakterológie Hlinkovej. Z príčin snadno pochopiteľných skresluje osobnosť i vykonanú prácu jeho. Václav Cháb je objektívnejší, ale nezná Hlinku z autopsie. Jedine V. Šrobár a niktoria starší kňazi katolícki, ktorí žili a pracovali spolu s Hlinkom pred prevratom, by mohli podať objektívnejší posudok o duši a inštinktoch Hlinkových. Kým títo nepovedia svoje slovo, musí nám stačiť i všeobecná charakteristika, ktorá vyznieva asi tak, ako som to nakreslil sám zo svojich skúseností a vedomostí, ktoré sa hajú až do roka 1899.

S hľadiska praktickej politiky treba uvážiť jedno: Hlinkova antipatia proti Čechom je založená na katolíckom konzervatizme. Som pevne presvedčený, že keby český národ alebo väčšina jeho bola takého smýšľania klerikálneho, ako je on, že jazykové a nacionalistické rozdiely československé by pre neho nemaly valnej ceny. Ovšem pod jednou podmienkou: Hlinka by musel byť vo vláde alebo musel by byť v dobrom pomere s ňou. Andrej Hlinka neráz vyslovil svoje opovrzenie filologom a teoretikom. O jazykovedcovi a filozofoch nemá dobrej mienky. Jeho terajšia čechofobia datuje sa teprv od roku 1919. Ale behom posledných 15 rokoch sa z neho vyvinul dokonalý protičeský štváč a zúrivy separatista. Keby česká verejnosť vedela, čo všetko protičeského, ba priamo protištátneho Andrej Hlinka napísal, narečnil, napísať v „Slováku“ a v iných časopisoch dovolil, tak by Hlinkovu kauzu neposudzovala tak ľahkomyselne a povrchné, ako to od rokov čini. Je to priamo tragické, že si žiadna vláda nevie poradiť s týmto človekom, že ho nevie ani získať, ani z verejného života odstrániť.

Dnes vlastne už neide o samého Hlinku, ale o celú generáciu, ktorú vychoval svojou protičeskou demagogiou. Nebyť Hlinku, nemuseli by sme šomrať na starých predprevratových maďarofilských profesorov na kňazských seminároch na Slovensku, ktorí vychovávajú mladý dorost kňazský v duchu nebars štátu vernom. Táto mladá kňazská generácia sa vyznamenáva mimoriadnym elánom a ona vlastne vyhrála i posledné voľby na Slovensku. Podobne by sme nemuseli byť nespokojní s pánom Filkorňom v bratislavskom Svorádeume (katolícky internát vysokoškolský), keby sa nevznášal nad študentami duch Hlinkov a jeho tiskovín. A tak by sme mohli ísť na dediny a skúmať výchovu mladej generácie a zvlášť ženskej. Všade rozhoduje v katolíckych obciach Hlinkov protičeský smer. Je síce pravda, že cirkevní učítelia a zvlášť štátni sa na mnohých miestach bránia ľudáckemu vlivu, ale väčšina učiteľstva je buď pasívna alebo ľudácká. Agrárici i socialisti, dokonca i ľudáci sa usilujú čeliť hlinkizmu. Majú zorganizovanú značnú časť mládeže. I Sokol a Tel. jednoty delnícké atď. pracujú dobre. Jednako treba venovať výchove mládeže veľkú pozornosť. Nebeží tu o väčší či menší vliv klerikálny, ale o štátu a demokracii verný smer. A nadovšetko nutno zlomiť alebo účinne paralyzovať čechofobný smer, ktorý hrozí pre-

meniť sa pomaly na rasový boj Slovákov a Čechov. Tu väzí nebezpečenie najväčšie.

Toto nebezpečenie rastie v posledných rokoch, čo sa podarilo Hlinkovi a jeho tajným evanjelickým pomahačom ovládnuť Maticu slovenskú. Učenie o samobytnosti a irečiteľnosti slovenského národa, o naprostej odlišnosti slovenčiny od češtiny, o nebezpečí počeštenia Slovákov a zániku slovenčiny i slovenskej rasy sa pestuje dnes v tomto ústave vedecky a s veľkým aparátom štátom a krajinou slovenskou podporovaných mladých učencov. Hlinkov klerikálny smer, ktorý v podstate svojej nemá nič spoločného s nacionalistickým výbojom, sa stáva národným heslom a získava podpory a sympatie u každého, kto sa z nejakých príčin hnevá na Čechov. Štátna myšlienka, vláda, demokracia, parlament, štátné úrady sa stávajú čiste českou a preto nám Slovákom nepriateľskou državou. I veda česká a všetky ľudomilné, školské, charitatívne a technické ustanovizne, nakoľko nepracujú v duchu slovenského nacionalizmu ružomerského a martinského, sú vlastne protislovenské.

Z tohoto rezídua vyvierajú túžba po autonomii Slovenska. Na tomto základe pracoval po celé roky „tiež vedecky“ Vojtech Tuka, Fr. Jehlička, potomci českej krvi. Hlinka si snáď nebol ani vedomý toho, kam ho vedú títo učenci a premnohí z tých mladých ambiciózných juristov a hlavne filologov nevedia, že pracujú proti štátu a oslabujú systematicky národnú jednotu československú, ktorá je základom nášho štátu. Na šťastie není Hlinka a jeho spoločnosť pánom Slovenska. On reprezentuje silu veľkú, ale počet tých, čo vidia nebezpečenie rasového boja československého, vyvierajúceho z kýženého dualizmu a postupného odcudzovania sa Čechov a Slovákov, sú vo väčšine. Jednako neslobodno podceňovať situáciu a českí politikovia na zodpovedných miestach by si mali slovenskej otázky bedlive všímať. Demokracia, to neznamená robiť kompromisy za každú cenu a vo všetkom. V základných otázkach československého bytia a žitia neznám žiadneho kompromisu. Je to haňba a krensokovská slabosť našich úradov, súdov a ministerstiev, že na Slovensku možno beztriestne tupiť, ponížovať väčšiu polovicu štátneho národa, že strachúňstvo a obozretníctvo a príslovečné viedenské fortwurstlerei sa uplatňuje na každom kroku nášho verejného života. Viacej rozumu, energie a citu zodpovednosti voči štátu je nám treba.

Konkrétne rečeno, neide teraz o nič iného, ako o to, prijať Hlinku, jeho stranu a národniarov, aby prestali vo svojom protičeskom štvaní, aby pochopili, že s hľadiska štátnej politiky predovšetkým nutno posudzovať každú politickú činnosť v republike. Dnes vidí i každý poloslepý politik, že náboženské a cirkevné programy a žiadosti nemôžu byť prekážkou vstupu ľudovej strany do vlády. Ale strana, ktorá pracuje s heslom „Von s Čechmi“, so separatizmom a nenávisťou voči Čechom, nemôže byť vo vláde. Kto tvrdí, že Hlinka a jeho strana nesú takí, ako som ich opísal, ten tvrdí vedome alebo nevedome nepravdu. „Slovák“ bol skonfiskovaný v posledných rokoch stokrát preto, že tupil Čechov a medzi tými skonfiskovanými článkami bolo mnoho článkov vlastnoručne písaných samým Hlinkom. Ja síce viem, že Hlinka je vstave zajtra hovoriť a písať pravý opak, že v Prahe zase vystúpi a povie, že Slováci a Česi sú si pokrevní bratia, že medzi slovenčinou a češtinou niet vlastne rozdielov. (Upozorňujem na jeho poslednú reč na Svob. škole politických náuk). Lenže

prostý ľud a mladá generácia neberú jeho pražské reči na známosť a držia sa toho, čo doma píše a vraví.

Žijeme v dobách zlých a nebezpečných, ale v tak zlých časoch nežijeme, že by sme museli zúfať nad zdravým rozumom všetkých štátne a slovensky cítiacich Čechoslovákov. Patrím medzi optimistov, ktorí veria, že všetko dobre skončí. —y.

Praha, 21. VI. 1935.

II.

Vážený pán redaktor!

Článkom „Slováci varujú Prahu pred Hlinkou“ zahájil ste debatu, ktorej sa v 24. čísle zúčastnil tiež p. Vilinský. Svojimi riadkami obhajuje Hlinkovu buditeľskú prácu národnú: „... je predsedom obrovského slovenského katolíckeho nakladateľstva Spolok sv. Vojtecha, jehož kultúrne zásluhy o Slovensko je ťažko popísať. Zakládal tiskárny i listy...“ Ba nie, tieto vzpomínané kultúrne zásluhy dajú sa veľmi ľahko popierať. Jaká je činnosť tohoto spolku? Vydáva ľudové kalendáre, obsahujúce životopisy niektorých svätých a majúce niekoľko podpriemerných básní a poviedok, v ktorých vždycky chudobný, ale zbožný Mišo zbohatne a majetný, však bezbožný Jano vyhorí, a nádvakom k tomu si ešte aj nohu zlomí. Pre slovenských ochotníkov vydáva divadelné hry, ktorých vrcholnou scénou je obyčajne výjav, že nevyliciteľne chorý, marne hľadajúci pomoc u najlepších lekárov, vykoná púť do Lourdes, Maria Zelu alebo Czenstochowej — a hľa, stal sa zázrak, razom je vyliečený. Pre náročnejších sa vydávajú romány, jak v pohanskom Ríme boli mučení prví kresťania, jak dobrí veriaci odkázali kláštrom svoje majetky, jak Indiáni si za živa piekli úbohých misionárov atď., atď. A len, aby sa nerieklo, vydá sa občas nejaká hodnotnejšia literatúra. Toto veru není kultúrna činnosť!

Áno, Spolok sv. Vojtecha výborne upevňuje katolicizmus na Slovensku, ale kultúrne náš ľud vôbec nepovznáša. Ešte malá ukážka z činnosti tohoto spolku. Istý učiteľ mi rozprával, že pri dejepise vysvetlil svojim žiakom život a smrť M. J. Husa. Keď sa o tom dozvedel kaplán, napísal Spolku sv. Vojtecha, a tento mu ihneď zadarmo zaslal knižky, ktoré boli rozdávané spomenutým žiakom, a v týchto knižkách bol M. J. Hus opísaný ako neznaboh, kacír, právom si zasluhujúci svoju postupnú smrť. A zakladanie tiskární a listov nemusí ešte znamenať zvýšenie kultúrnej úrovne ľudu. Jiří Stříbrný tiež založil „Tempo“ a „Polední list“...

O Hlinkom vyvolaných udalostiach pri pribinovských oslavách v Nitre p. Vilinský píše, že neboli zahrotené proti štátu a nepoškodily jeho autoritu. Len si prečítajme ešte raz poľské a maďarské časopisy z tej doby a uvidíme, jak škodoradostne píše o rozkole medzi Slovákami a Čechmi, a s jakou dychtivosťou očakávalo sa vypuknutie nepokojov u nás. Ale vôbec p. Vilinský o týchto oslavách píše, tak jakoby sa bola Hlinkovi urobila veľiká krivda tým, že sa mu nedovolilo zarečniť. Veď bolo usnesené, že slávnosti nebudú mať ráz politický, ale budú celonárodné, a preto nemali rečniť politici jako Hlinka, Hodža, Dérer, ale slávnostným rečníkom mal byť reprezentant celého národa, predseda vlády Malypetr. A Hlinka potom preca len urobil z tejto celonárodnej oslavy manifestáciu pre svoje politické ciele, pred zrakom všetkých cudzích vysokých hodnostárov, novinárov a domácich účastníkov oslavy vyskočil na tribunu, prerušil Malypetrovu reč, a sám začal rečniť — veru není tu príčina ho hájiť pre tento husarský kúsok.

G. H., študent.

DOM

DOPISNÍ PAPIR

DENNÍ POTŘEBY

100 listů normalisované velikosti 210×297 mm • 100 obálek 105×215 mm s vložkou z hedvábného papíru • Zvláště levný, přesto však jemný a reprezentační dopisní papír • Ve velmi vkusné krabici za Kč 38.—

KAREL KELLNER, PRAHA • VÁCLAVSKÉ N. 61 • DLOUHÁ TR. 17